

TAUTINIŲ bendrijų 2021 naujienos Nr. 2 (77)

Tautinių bendrijų namams – 30

T u r i n y s

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTAS PRIE LRV

Birželio 3-ioji – Sąjūdžio diena	2
ESBO apvalaus stalo diskusija	2
Seminaras „Kultūros paso pristatymas“	2
Lietuvos musulmonus sunitus pasveikino premjerė	2
Susitikimas su Ukrainos visuomeninių organizacijų Lietuvoje atstovais	2
Tarptautinė konferencija tautinių bendrijų teisėms aptarti	3
Kybartuose aptarta romų integracija	3
Klaipėdoje paminėta Tautinių bendrijų diena	3
Teisės aktų sąvadas pristatytas klaipėdiečiams	3

TAUTINIŲ BENDRIJŲ NAMAMS – 30

Lietuvos Respublikos Prezidento, Seimo Pirmininkės, lygių galimybių kontrolierės Sveikinimai.....	4
Ingrida Šimonytė: „Lietuvos valstybės išskirtinumas – iš praeities paveldėtas daugiatautiškumas“	5
Vida Montvydaitė: „Tautinių bendrijų namai tapo jaukais ir svetingais namais tautinėms bendruomenėms“	7

AKTUALIJOS

Lietuva paminėjo Gegužės 3-iosios Konstitucijos 230 metų sukaktį.....	9
Sutarė bendradarbiauti nuosekliai	11
Klaipėdos tautinių kultūrų centras rengiasi dešimtmečiui	12

JUOS PRISIMENAME

Holokausto aukas Paneriuose pagerbė Seimo Pirmininkė	16
Aplankė kuriamą Lietuvos žydų miestelių istorijos muziejų Šeduvoje	17
Sutvarkytas Gargžduose esantis žydų memorialas	17
Vysbadene paroda, skirta Vilko vaikams	17

ŠVIETIMAS

Sunkumai, kuriuos patiria mokiniai, mokydamiesi valstybinės kalbos	18
Asta Sieliūnienė: „Labai svarbu – užtikrinti teisę paraleliai mokytis savo gimtosios kalbos“	20

KULTŪRA

Lučija Bartkienė: „Mus vienija kalba, istorija ir kultūra“	21
Gyvybingumo, laisvės ir ilgesio spalvos	24

BENDRIJOS IR LIETUVA

Estai rengiasi paminėti Estijos nepriklausomybės atkūrimo 30-metį	25
Bažnyčioje atidarytas muziejus	27

Birželio 3-ioji – Sąjūdžio diena

1988-ųjų birželio 3 d. buvo įkurtas Lietuvos Atgimimo Sąjūdis. Vilniuje, Mokslų akademijos salėje, buvo išrinkti 35 iniciatyvinės grupės igaliojiniai, kurie turėjo koordinuoti atskirus jau anksčiau susikūrusius įvairius klubus („Tauta ir istorija“, „Žemyna“, „Talka“, kt.).

Tautinių bendrijų nariai taip pat aiškiai rėmė Sąjūdį, savo palaikymą rodė rašydami atsišaukimus į laikraščius, dalyvaudami daugiataktantiuose mitinguose, neleisdami Kremliaus propagandai sėkmingai skleisti melagingo naratyvo apie vietinių tautinių mažumų nepasitenkinimą.

TMD inf.

Tautinių bendrijų nariai: lenkai, baltarusiai, estai ir kiti su savo tautinėmis vėliavomis – laikantys Lenkijos Nepriklausomybės judėjimo „Solidarność“ (Solidarumas) plakatą, Sąjūdžio mitinge „Laisvę ir Nepriklausomybę Lietuvai“, organizuotame SSKP CK generalinio sekretoriaus M. Gorbačiovo atvykimo į Lietuvą metu.

ESBO apvalaus stalo diskusija

Gegužės 13 d. Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė dalyvavo Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos aukštojo komisaro tautinių mažumų klausimais organizuotoje apvalaus stalo diskusijoje,

skirtoje tautinių ir etninių mažumų klausimus kuriojančioms šalių institucijoms. Departamento direktorė patirtimi dalijosi su atstovais iš Ukrainos, Estijos, Sakartvelo, Lietuvos, Moldovos, Kazachstano ir Šiaurės Makedonijos.

Tai buvo pirmasis tokio formato susitikimas su ESBO aukštuoju komisaru tautinių mažumų klausimais, sulaukęs teigiamo vertinimo tiek iš komisaro, tiek iš šalių atstovų pusės.

Ateityje panašius susitikimus planuojama rengti periodiškai.

TMD inf.

Seminaras „Kultūros paso pristatymas“

Birželio 3 d. Kultūros ministerija ir Tautinių mažumų departamentas organizavo seminarą „Kultūros paso pristatymas“. Seminaro dalyvius pasveikino Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė.

Kultūros ministerijos Kultūrinės edukacijos politikos grupės patarėja Gintarė Zajankauskaitė papasakojo apie Kultūros pasą ir atrankos kriterijus, taip pat apie Kultūros paso paraiškų pildymą ir teikimą. Vilniaus Gaono

žydų istorijos muziejaus edukatorė Šarūnė Sederevičiūtė ir Kėdainių krašto muziejaus daugiakultūrio centro vadovė Audronė Pečiulytė pasidalijo gerąja praktika kultūros edukacijos daugiakultūriškumo srityje.

TMD inf.

Lietuvos musulmonus sunitus pasveikino premjerė

Gegužės 13 d. Ministrė Pirmininkė Ingrida Šimonytė pasveikino visus Lietuvos musulmonus sunitus svarbios musulmonų šventės Ramadan bairam proga.

„Nuo gilių senovės draugiškai gyvena ir savo tėvyne Lietuvą vadina

daugelio tautybių žmonės. Lietuvos musulmonai sunitai, kurių daugumą sudaro totoriai, švenčia labai svarbią visai bendruomenei Ramadan bairam šventę. Vertiname totorių bendruomenę, reikšmingai prisidėjusią prie Lietuvos valstybingumo atkūrimo,

istorijos ir kultūros. Šiemet minime Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metus. Nuoširdžiai sveikinu visus Lietuvos musulmonus sunitus dvasingos šventės, suteikiančios galimybę sutvirtinti tikėjimą išpažįstamomis vertybėmis, proga“, – sakoma Premjerės sveikinime.

LRV inf.

Susitikimas su Ukrainos visuomeninių organizacijų Lietuvoje atstovais

Birželio 2 d. Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė ir Ryšių su tautinėmis bendrijomis skyriaus vedėja Rasa Paľiukienė dalyvavo nuotoliniame susitikime su Ukrainos nacionalinės advo-

katų asociacijos atstovybės Lietuvoje ir ne pelno siekiančios organizacijos „Ukrainiečių darbo teisių gynimo centras“ atstovais Sergiiu Bedryga ir Sergiiu Karasovu.

Organizacijų atstovai pristatė

savo veiklą Lietuvoje. Visuomeninė organizacija teikia nemokamą teisinę pagalbą Ukrainos piliečiams, gyventantiems ir dirbantiems Lietuvoje, aktyviai bendradarbiauja su Ukrainos ambasada Lietuvoje, teikia nemokamas konsultacijas.

Tautinių mažumų departamento direktorė pristatė departamento veiklą ir sritis, kuriose šių organizacijų vykdoma veikla galėtų būti reikalinga ir svarbi. Buvo pažymėta, kad organizacijų veiklos kryptys galėtų būti susijusios su vaikų ir jaunimo

edukacija, informacijos sklaida, taip pat ukrainiečių jaunosios kartos pristatymu Lietuvos visuomenei.

Susitikimo metu buvo aptarta tarpusavio bendradarbiavimo galimybė, ateityje organizuojant renginius, susijusius su naujai atvykusių ukrainiečių

integracija, stiprinant ir gerinant Lietuvoje gyvenančių ukrainiečių tautinės mažumos atstovų padėtį, siekiant svarbių visuomeninių tikslų. Apsvarčius išsakytas mintis ir pasiūlymus kalbėtasi apie galimybę organizuoti kitą susitikimą. **TMD inf.**

Tarptautinėje konferencijoje – tautinių bendrijų teisės

Gegužės 26 d. Europos žmogaus teisių fondas nuotoliniu būdu surengė tarptautinę konferenciją, kurioje buvo

diskutuojama apie tautinių mažumų situaciją Lietuvoje ir jų perspektyvas, kalbėta apie tautinių mažumų politi-

kos pagrindines kryptis, nelietuviškų asmenvardžių rašybos Lietuvos Respublikos dokumentuose evoliuciją ir kitu klausimu. **TMD inf.**

Kybartuose aptarta romų integracija

Birželio 15 d. Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė ir Ryšių su tautinėmis bendrijomis skyriaus vedėja Rasa Paliukienė dalyvavo projekto „Romų platforma – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ (IV dalis) organizuotame susitikime Vilkaviškio rajono Kybartų „Saulės“ progimnazijoje. Projektas finansuojamas Europos Komisijos lėšomis.

Susitikimą organizavo projekto tarpininkė Kybartuose Birutė Rusevičienė. Renginyje dalyvavo Vilkaviškio rajono savivaldybės meras Algirdas Neiberka.

Kybartuose aptartas projekto „Romų platforma – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ vykdymas.

Susitikimo metu buvo aptarti su romų integracija susiję klausimai – padėtis savivaldybėje, iššūkiai COVID-19 pandemijos akivaizdoje,

nuotolinis mokymasis, nedarbas, lietuvių kalbos mokymosi galimybės romams. **TMD inf.**

Klaipėdoje paminėta Tautinių bendrijų diena

Gegužės 21 d. Klaipėdos miesto Tautinių kultūrų centras surengė Tautinių bendrijų dienos paminėjimą. Prie Tautinių kultūrų centro Skulptūrų parke vyko šventinis koncertas. Renginio dalyvius pa-

sveikino miesto meras Vytautas Grubliauskas.

Po koncerto Vokiečių bendrijos kultūros projektų vadovė Rasa Miuller pravedė ekskursiją Liepų gatve. Ekskursijoje dalyvavo baltarusių,

ukrainiečių ir vokiečių bendrijų nariai. Ekskursijos dalyviai sužinojo daug naujo apie senąją Klaipėdą – vokiškąją Mėmelį – ir išreiškė pagėdavimą, kad būtų organizuota daugiau panašių ekskursijų. **TBN inf.**

Teisės aktų sąvadas pristatytas klaipėdiečiams

Gegužės 11 d. Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė Klaipėdos tautinių mažumų tarybos posėdyje pristatė departamento parengtą ir išleistą dviejų dalių teisės aktų sąvadą „Tautinių mažumų teisinis reglamentavimas“.

Kartu su teisininke, teisingumo ministre Evelina Dobrovolska 2020 m. parengtame leidinyje pateikiami ne tik Lietuvos teisės aktai, apibriežiantys tautinių mažumų gyvenimą

nuo valstybės Konstitucijos iki politikos strategijų ir veiklos planų, bet ir dvišaliai, tarptautiniai susitarimai, kuriais mūsų šalis prisiėmė įsipareigojimus tiek Lietuvos tautinėms mažumoms, tiek ir kitoms valstybėms bei tarptautinėms organizacijoms.

Antroje sąvado dalyje yra surinktos ir pirmą kartą į lietuvių kalbą išverstos visos 10 Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos rekomendacijos tautinių mažumų

klausimais bei jų paaiškinimais. Nors šios rekomendacijos leidžiamos jau ilgą laiką, vis dėlto iki šiol nebuvo jų lietuvių kalba, o tai apsunkindavo Lietuvos tautinių mažumų atstovų galimybes su jomis susipažinti.

Tai yra pirmas atvejis ESBO valstybių šeimoje, kada valstybė narė savo pačios iniciatyva išverčia visas tautinių mažumų komisaro rekomendacijas į savo šalies valstybinę kalbą. **TMD inf.**

Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda

Mieli bendrapiliečiai,

šiemet minima graži sukaktis – Tautinių bendrijų namams sukanka 30 metų.

Nuo pat Lietuvos istorijos ištakų mūsų šalyje sugyveno įvairių tautybių žmonės.

Lietuvos stiprybė buvo ir yra jos pilietinė visuomenė, kurioje nuo seniausių laikų kartu valstybę kuria įvairių tautybių, kultūrų, tikėjimų žmonės. Žmonės, kurie ne tik rūpina-si savo šeimų, bendruomenių grove, ne tik savo unikaliu įnašu turtina Lietuvos kultūrą, bet ir prireikus kartu gina savo valstybę.

Ženkime drąsiai į ateitį gerbdami

vieni kitus, puoselėdami savo išskirtines tradicijas ir susitelkdami ties mums visiems svarbiais darbais.

Valstybė, kurioje gerbiamas kiek-

vienas žmogus, turi ne tik garbingą praeitį, bet ir ateitį. Kurkime ją kartu! Nuo kiekvieno iš mūsų priklauso, kokia bus ateities Lietuva.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMO PIRMININKAS

SVEIKINIMAS

Tautinių bendrijų namų kolektyvo nariams

Sveikinu Jus Tautinių bendrijų namų atidarymo 30-mečio proga.

Per 30 veiklos metų pasiekėte neįtikėtinai daug, informuodami Lietuvos visuomenę apie tautinių mažumų papročius, tradicijas, kalbas bei kurdami demokratišką ir atvirą pilietinę visuomenę, palankią tautinių mažumų saviraiškai ir veiklai.

Linkiu neblėstančios energijos ir didelės sėkmės užsibrėžtiems tikslams įgyvendinti, stiprybės iššūkiams atremti, įkvėpimo kasdieniais darbais mažinti tautinių bendrijų atskirtį ir skatinti jų integraciją į šalies socialinį, ekonominį gyvenimą.

Seimo Pirmininkė

Viktorija Čmilytė-Nielsen

2021 m. gegužės 26 d.

Vilnius

LYGIŲ GALIMYBIŲ
KONTROLIERIAUS TARNYBA

Brangūs Tautinių bendrijų namų nariai,

Nuoširdžiai sveikinu sulaukus 30-ies metų veiklos sukakties. Džiaugiuosi, kad praktiškai visą Lietuvos nepriklausomybės laikotarpį ne tik puoselėjate įvairių tautinių bendruomenių tapatumą, bet ir skatinate visos šalies piliečių tarpusavio sugyvenimą ir pasitikėjimą.

Nuo pat Lietuvos valstybės sukūrimo tautinės bendruomenės buvo neatsiejama šalies visuomenės dalis. Ne veltui didžiojoje, kad Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje buvo vertinami tautinių bendruomenių pasiekimai, gerbiama kalbų, papročių ir religijų įvairovė. Esate šio paveldo saugotojai ir tėsėjai, todėl linkiu ir toliau taip atsakingai puoselėti skirtingų kultūrų bendrystę.

Taip pat linkiu, kad visa visuomenė švęstų šalies gyventojų įvairovę, o tai atspindėtų ne tik deklaratyviose pareiškimuose, bet ir kasdieniame gyvenime – švietime, socialinėje ir kitoje politikoje, priimančios sprendimus pandemijai valdyti.

Atsižvelgdama į tai, viliuosi, kad pagaliau bus priimtas orus Tautinių mažumų įstatymas, pirmiausia pagrįstas tautinių bendruomenių poreikiais ir patirtimi. Labai tikiuosi, kad tautinių bendrijų poreikiai bus išgirsti sudarant lygias galimybes įvairioms tautinėms bendrijoms priklausančioms asmenims siekti išsilavinimo tiek bendrojo lavinimo, tiek aukštosios mokyklose.

Birutė Šabatauskaitė,
Lygių galimybių kontrolierė

Ingrida Šimonytė: Lietuvos valstybės išskirtinumas – iš praeities paveldėtas daugiatautiškumas

Gegužės 21 d., minint Tautinių bendrijų dieną, Ministrė Pirmininkė Ingrida Šimonytė nuotoliniu būdu susitiko su Tautinių bendrijų tarybos nariais. Susitikime dalyvavo kultūros ministras Simonas Kairys, Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, tautinių mažumų nevyriausybinių organizacijų atstovai. Vyriausybės vadovė visas tautines bendruomenes pasveikino su Lietuvos tautinių bendrijų diena.

Su Ministre Pirmininke Ingrida Šimonyte kalbamės apie Lietuvoje susiklosčiusius santykius su tautinėmis mažumomis, rengiamą Tautinių mažumų įstatymą, Vilnios krašto problemas ir jų sprendimų galimybes,

Ingrida Šimonytė: „Man atrodo, svarbiausia, kad tautinės bendrijos jaustųsi esančios namuose ir visos priemonės, naudojamos tai savijautai gerinti, yra labai svarbios.“

2002 m. gegužės 21-oji UNESCO sprendimu buvo paskelbta Pasauline kultūrų puoselėjimo diena. 2013 m. Lietuvos Respublikos Seimas gegužės 21-ąją paskelbė Tautinių bendrijų dieną, pabrėždamas mūsų valstybės siekį išsaugoti visų joje gyvenančių tautų savitumą, įvairovę, laisvę ir bendradarbiavimą.

valstybinės lietuvių kalbos mokymosi iššūkius.

Gerbiama Premjere, kokiais tautinių bendrijų politikos pasiekimais Lietuvoje galite pasidžiaugti?

Manau, pagrindinis pasiekimas yra tas, kad Lietuvos visuomenėje turime bendrą sutarimą – Lietuva yra visų čia gyvenančių namai. Siekiant užtikrinti visų tautinių bendrijų lygias galimybes, Lietuvoje yra ratifikuoti tai užtikrinantys tarptautiniai dokumentai. Prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės yra įsteigtas Tautinių mažumų departamentas, kuris rūpinasi tautinių mažumų klausimais. Yra įkurti Tautinių bendrijų namai, susikūrusios aktyviai veikiančios tautinės bendrijos, su kurių vadovais nuotoliniu būdu susitikau minint Tautinių bendrijų dieną. Yra ir daugiau aktyvių

organizacijų, prisidedančių sprendžiant tautinių mažumų klausimus.

Tačiau man atrodo, kad svarbiau yra bendras konsensusas – suvokimas, kad Lietuvoje telpame ir tilpsime visi ir kad visi, kas myli šią žemę, šią valstybę, atranda savo vietą jos kūrimo, o tuo pačiu turi galimybių puoselėti savo tradicijas ir kalbą.

Ir tai atspindi Lietuvos istorinę tapatybę. Lietuva visada buvo daugiatautė žemė, kur puikiai sugyveno skirtingų tautų žmonės. Gaila, kad per Antrąjį pasaulinį karą netekome labai didelės jų dalies, tuo pačiu netekdami ne tik savo piliečių, bet ir kultūrinio klando. Ir tai, ką turime dabar, privilome išlaikyti ir gausinti.

Ir tam Lietuva tautinėms bendrijoms skiria paramą?

Taip, parama yra teikiama, bet to tautinių bendrijų kalbos ir etnokul-

tūros puoselėjimui nepakanka. Labai svarbu, kad iš pačių bendrijų kiltų poreikis puoselėti savo etnokultūrą, kad patiems žmonėms rūpėtų jų tapatybės klausimas, noras būnant Lietuvos piliečiais priklausyti ir kažkuriai bendrijai. Valstybė tik gali sudaryti tam sąlygas, teikdama finansinę paramą.

Be to, etnokultūros išsaugojimas labai smarkiai priklauso ir nuo šeimų, nuo to, kiek tėvai savo kultūrinį paveldą perduoda vaikams ir kiek vaikai mato reikalą tai puoselėti ir palaikyti.

Tautinių mažumų įstatymas Lietuvoje galiojo iki 2010 metų. Seimui buvo teikiamas ne vienas projekto variantas, bet nė vienas jų nebuvo priimtas. Kokia situacija su Tautinių mažumų įstatymu?

Vyriausybė yra numačiusi Tautinių mažumų įstatymo projektą pateikti Seimui ir jį jau rengia Teisingumo ministerija. Mano žiniomis, šiuo metu vyksta ekspertinio lygio diskusijos.

Šio įstatymo svarbos vertinimas Lietuvoje nėra vienareikšmis. Yra ir labai kritiškų nuomonių. Tačiau, manau, kad diskusijos padės parlamentarams rasti optimaliausią sprendimą. Nesakau, kad įstatymas atrodys visiems

tobulas, nes taip tiesiog nebūna, bet konsensusas yra įmanomas. Labai tikiuosi visų politinių jėgų sutarimo, priimančią šį svarbų įstatymą Seime.

Jūsų nuomone toks įstatymas Lietuvai reikalingas?

Gal mano nuostata priklauso ir nuo mano šaknų. Esu vilnietė. Vilniuje gimiau ir augau. Vaikystėje mūsų kieme vaikai kalbėjo rusiškai. Mano močiutė buvo Vilniaus lenkė. Taigi savyje nešiojuosi šiek tiek daugiatautiškumo. Manau, mes turime pasistengti, kad visi Lietuvoje gyvenantys žmonės jaustųsi kaip namie.

Įvairių vertinimų kyla dėl kalbos. Taip, reikia mokėti valstybinę lietuvių kalbą, ir, mano manymu, tai yra ne tik prievolė, bet ir savigarbos klausimas, o valstybė turi užtikrinti, kad visi Lietuvoje gyvenantys žmonės turėtų galimybių tos kalbos mokytis.

Tačiau nematyčiau didelės žalos, jei, supaprastinant tautinių bendrijų atstovams gyvenimą, kai kuriuos dalykus žmogus galėtų tvarkyti ir gimtąja kalba. Suprantama, yra dalykų, kuriuos reikia atlikti tik valstybine lietuvių kalba. Tikiuosi, tais klausimais bus diskutuojama ir pavyks surasti optimaliausius sprendimus.

Paminėjote valstybinės lietuvių kalbos svarbą, bet dalis tautinių bendrijų atstovų jos nemoka, kuo įsitikinote prieš kurį laiką lankydamosi Šalčininkuose ir Visaginė. Jūsų manymu, ar tai problema, ar normalus dalykas?

Taip, tai yra problema, bet aš manau, kad tai nueinanti problema. Vaikystėje turėjau daug draugų, kurie nebuvo lietuviai, jie mokėsi rusiškose ar lenkiškose mokyklose. Labai gerai prisimenu, kaip tada žmonės būdavo mokomi lietuvių kalbos ir kiek jie tos kalbos išmokdavo. Realiai jie lietuvių kalbos mokėdavo tiek, kiek jos išmokdavo bendraudami su lietuviais vaikais.

Lankydamosi Šalčininkuose pastebėjau, kad mokyklose, kuriose ugdomoji kalba lenkų, mokiniai puikiai kalba lietuviškai, ir negaliu tuo nesi-

žavėti. Taip, yra kai kurių niuansų dėl valstybinės lietuvių kalbos egzamino, dėl interpretacijų rašymo, tačiau jaunimas gerai kalba lietuviškai ir nedaro daugiau klaidų, negu dalis žmonių, kuriems lietuvių kalba yra gimtoji.

Kalbos problema atsiranda vyresnio amžiaus žmonėms, kuriems lietuvių kalba jau sunkiai pasiduoda. Sunku išmokyti kalbą, kai esi vyresnio amžiaus ir kai anksčiau dirbai kolektyvuose, kuriuose buvo bendraujama ne lietuvių kalba ir nebuvo jokio poreikio jos mokytis.

Dabar tiek savivaldybių, tiek valstybinių institucijų atstovai, dirbantys Vilniaus ar Šalčininkų rajonuose, puikiai kalba lietuviškai, ir aš nematau jokio jų nusistatymo prieš valstybinę kalbą.

Tiesa, tautinių bendrijų atstovai, su kuriais bendravau per susitikimą, kėlė kalbos klausimą. Pastebėjau, kad jis aktualiausias augančioms diasporoms. Į Lietuvą keliai vis daugiau ukrainiečių, baltarusių, kitų tautybių atstovų. Jiems reikia ir vaikus leisti į mokyklas, ir patiems įsitvirtinti, todėl labai svarbu sudaryti galimybes šiems žmonėms mokytis lietuvių kalbos.

Prieš kurį laiką Lenkų diskusijos klubas Jums pristatė strategiją „Vilnijos kraštas 2030“. Kiek žinau, susitikime dalyvavo ir švietimo, mokslo ir sporto ministrė, tad didžiausias dėmesys buvo skiriamas švietimui. Tarp problemų buvo paminėti valstybinės lietuvių kalbos mokymo/si sunkumai. Kokių švietimo pertvarkų reikėtų Vilnijos krašte ir kiek tas pertvarkas gali paspartinti Lietuvos Respublikos Vyriausybė?

Diskusijos dėl Vilnijos krašto vyksta ir dabar, nes yra tam tikri tarpvalstybiniai susitarimai, kuriuos yra pasirašiusi buvusios Vyriausybės Švietimo, mokslo ir sporto ministerija ir Lenkijos Respublikos švietimo ministerija. Yra tam tikri sutarimai dėl lenkų vaikų ugdymo Lietuvoje, ir lietuvių – Lenkijoje. Kadangi Lietuvoje turime ne vieną mokyklą, kurioje lenkų kalba

yra ugdomoji, akivaizdu, kad tai yra papildomas reguliarus ugdymas, ko nėra kitose diasporose, kuriose kalbos ir etnokultūros perdavimui apsiriboja neformaliuoju ugdymo.

Reguliarus ugdymas sukelia savitų problemų. Tai vadovėlių, lietuvių kalbos mokymo, nes iš lenkiškų šeimų neretai vaikai ateina į darželį visiškai nemokėdami lietuviškai. Dėl to ankstyvajame ugdyme tautinėms mažumoms padidintas lietuvių kalbos mokymo valandų skaičius. Nemažai diskutuojama ir dėl paties ugdymo turinio.

Taigi šis dialogas yra svarbus ne tik dėl diasporos pateikiamų siūlymų, bet ir dėl susitarimų su kaimynais, ir stengiamės, kad kokybišką ugdymą gautų tiek lenkai Lietuvoje, tiek lietuviai Lenkijoje.

Suprantama, tautinės mažumos turi gerbti Konstituciją įtvirtintą valstybinę lietuvių kalbą, kitus valstybės įstatymus, bet tuo pačiu būtina suprasti, kad pas mus gyvenančios tautinės mažumos turi puoselėti ir savo kalbą, savo kultūrą. Visiškai suprantamas pageidavimas įvesti lenkų kalbos egzaminą. Tačiau tai nepasidaro iškart, tam reikia pasiruošti, reikia tam pritaikyti programas, bet apie visa tai diskutuojame.

Minėtoje strategijoje keliamas klausimas ir dėl tiesioginių investicijų Vilnijos krašte. Galbūt svarstomos galimybės, kaip į šį kraštą pritraukti investuotojų?

Galimybių visada yra, bet mes matome, kad kitų aplink didelius miestus esančių regionų plėtros dinamika beveik neatsilieka nuo miesto, ko nėra Vilnijos krašte. Skirtingai nuo kitų regionų, šiame krašte tarp Vilniaus ir jį supančio rajono ryškus pragyvenimo lygio, vienam gyventojui tenkančio BVP, atlyginimų ir kitų parametru skirtumas.

Žinoma, turime suprasti, kad Vilniaus rajonas yra labai didelis, ir ta teritorija nėra vienalytė, bet centrinės valdžios sprendimų parašiutavimo kaip ir negalėtų būti. Reikalinga ini-

ciatyva iš savivaldos, kad savivalda suprastų, jog tai yra svarbu, nes tai yra jų savivaldybės gyventojų gerovė, kad tiesioginės investicijos pritraukia jaunus žmones, kad regione atsiranda didesnė dinamika. Suprantama, tai nėra lengva, nes jei taip būtų, tikriausiai matytume kitokią Vilnios krašto ekonominę padėtį.

Vyriausybė ieško galimybių, kaip padėti šiam kraštui. Kol kas paprasčiausias būdas būtų Laisvoji ekonominė zona, bet labai svarbu panaudoti ir kitus švertus. Pirmiausia ši teritorija yra pigesnė negu miestas. Kitas privalumas – šalia šios teritorijos yra miestas su labai dideliu skaičiumi potencialių darbuotojų.

Neseniai bendravau su Visagino atstovais. Savivaldybė turi labai įdomių ir net labai nestandartinių, originalių savo teritorijos plėtros idėjų. Ten, palyginti su Vilnios kraštu, yra labai daug iniciatyvos iš savivaldybės. Vilnios krašte to truputėlį trūksta.

Jūsų manymu, turėtų būti aktyvesnės Vilnios krašto savivaldybės?

Manau, kad taip, nes savivaldos paskirtis nėra vien socialinės paramos dalijimas, mokyklų ir darželių priežiūra. Savivaldos tikslas – sudaryti sąlygas, kad jos teritorijoje būtų gyvybė, kad ten kurtųsi žmonės, kad jie ten dirbtų, gyventų, kad būtų jiems patogī infrastruktūra. Dabar susidaro įspūdis, kad vietos politikai mano, jog visi nuvažiuos užsidirbti į Vilnių, o į Vilniaus rajoną sugrįš tik pernaktoti. Manau, kad Vilnios kraštas neturi būti Vilniaus miegamasis.

Tačiau gal tokie padėčiai suformuoti įtakos turi ir įsisenėjusios problemos, atsiradusios dar žemės reformos pradžioje?

Tai tikrai turi įtakos ir savivaldybei, norint pritraukti tiesioginių investicijų, reikia dabar daugiau pastangų negu galbūt kitų prie didžiųjų miestų esančių rajonų savivaldai.

Per pandemiją nemažai bendravau su Vilniaus rajono savivaldybe. Joje yra daug puikių žmonių, kurie nuširdžiai stengiasi dirbti savo rajono žmonių labui. Jie pateikė labai puikių idėjų, bet, matyt, kažko pritrūksta, kad tos idėjos lieka idėjomis. Labai tikiuosi, kad nusiūgus pandemijai, bus galima aktyviau imtis ir kitų darbų.

Gegužės mėnesį sukako 30 metų Tautinių bendrijų namams. Kuo svarbi ši įstaiga, šalyje įgyvendinant tautinių mažumų politiką?

Kad ir tuo, jog yra leidžiamas „Tautinių bendrijų naujienų“ žurnalas.

Manau, kad visos su tautinėmis bendrijomis dirbančios institucijos – tiek Tautinių mažumų departamentas, tiek Tautinių bendrijų namai, atlieka labai svarbų vaidmenį ir jų pervertinti neįmanoma. Mes turime nemažai priemonių, kurios padeda siekti, kad Lietuvoje gyvenantys žmonės jaustųsi esantys namuose. Nemėgstu žodžio integruoti, nes tas žodis man asocijuojasi tarsi kažką bandytume įterpti į savo šalies gyvenimą. Man atrodo, svarbiausia, kad tautinės bendrijos jaustųsi esančios namuose ir visos priemonės, naudojamos tai savijautai

gerinti – tiek leidinys, tiek lietuvių kalbos mokymai, tiek bendras tautų ir kultūrų dialogas – man atrodo yra labai svarbios.

Žinoma, per pandemiją veiklas organizuoti yra daug sudėtingiau, žymiai mažiau galėjo būti kontaktinio bendravimo, bet tai yra pamokos, kurias turėjome išmokti. Sakiau ir per Tautinių bendrijų tarybos susitikimą, ir dabar kartoju, kad labai vertinu Lietuvos daugiakultūriškumą, vertinu, kad mes esame iš skirtingų tautybių, skirtingų religijų, skirtingų kultūrinių papročių, manau, kad tai yra labai svarbu, ir Vyriausybė tam skirs reikiamą dėmesį.

Juk daugiatautiškumas – labai gili tradicija, siekianti senuosius laiškus, kuriais iš viso pasaulio buvo kviečiami į šį kraštą atvykti amatininkai, pirkkliai, Šiaurės Jeruzalės formavimosi laikais, ir man atrodo, kad visa tai mus pasauliui pristato kaip labai atvirą visuomenę. Ir tas visuomenės atvirumas yra labai didelis priešnuodis prieš visokius blogus dalykus, kartais tarpstančius tarp atskirų visuomenės grupių ir kurie pasaulio istorijoje yra privedę prie labai baisių nusikaltimų. Aš to atvirumo labai noriu, labai siekiu ir manau, kad tai, jog mes buvome atviri per šimtmečius, mus įpareigoja ir toliau išlikti tokiais. Lietuva iš praeities paveldėjo daugiatautės valstybės išskirtinumą ir šiandien ji neįsivaizduojama be mūsų piliečių, kalbančių įvairiomis kalbomis, puoselėjančių savašias tradicijas ir papročius.

Dėkoju už pokalbį.

Kalbino Karolina Baltmiškė

Vida Montvydaitė: „Tautinių bendrijų namai tapo jaukais ir svetingais namais tautinėms bendruomenėms“

Su Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktore dr. Vida Montvydaite kalbamės apie tautinių bendrijų svarbą Lietuvai, Tautinių bendrijų namus ir jų reikšmę, padedant tautinių bendrijų atstovams sėkmingai įsilieti į šalies gyvenimą.

Gerbiama direktore, pagal išsilavinimą esate istorikė, tad ir tautinės bendrijos, pradėjus dirbti Tautinių mažumų departamente, nebuvo naujas dalykas. Kaip api-

būdintumėte santykių su tautinėmis mažumomis raidą Lietuvoje? Galbūt galima įžvelgti tų santykių raidos etapus?

Valstybės politika tautinių mažumų atžvilgiu šiuolaikinėje Lietuvoje išgyveno skirtingus etapus – kaip ir pati mūsų šalis, santykiai su tautinėms mažumoms atgimė, mezgėsi iš naujo, tvirtėjo, ieškojo naujų krypčių ir strategijų. Natūralu, kad Lietuva padarė kaip sėkmingų žingsnių, taip ir patyrė sunkumų bei tam tikrų nesėkmių. Tačiau, kaip ne kartą esu minėjusi, Lietuva gali būti taikaus įvairiautės visuomenės sugyvenimo pavyzdžiu, tad bendrai šalies tautinių mažumų politiką galėtume apibūdinti, kaip sėkmingą.

Jau 1989 m. galima įžvelgti Lietuvos tautinių mažumų integracijos politikos užuomazgas – tais metais buvo priimtas Tautinių mažumų įstatymas ir įkurtas Tautybių departamentas. Tokia kultūriškai pliuralistiška politika buvo tęsiama 1991 m. pakeitus Tautinių mažumų įstatymą, 1992 m. patvirtinus Konstituciją, kurios 37 straipsnyje garantuota tautinių bendrijų narių teisė puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius, 2000 m. ratifikavus Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją.

Kita vertus, 2010 m. tautinių bendrijų integracijos politika buvo pakreipta mažiau joms palankia kryptimi. Tuo metu nustojo galioti Tautinių mažumų įstatymas, o naujas teisės aktas, reglamentuojantis tautinių bendrijų teises, nebuvo priimtas. 2010 m. buvo panaikintas ir Tautinių mažumų departamentas, jo funkcijas perduodant Kultūros, Užsienio reikalų bei Švietimo ir mokslo ministerijoms.

Galima teigti, kad šis santykių su tautinėmis mažumomis raidos etapas baigėsi 2015 m., Vyriausybei ėmus skirti daugiau dėmesio tautinėms mažumoms, atkūrus Tautinių mažumų departamentą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, į aktualią darboto varkę įtraukus Tautinių mažu-

Dr. Vida Montvydaitė: „Tautinės mažumos buvo ir yra neatsiejamą mūsų visuomenės ir visų jos procesų dalis, be kurios neturėtume tokios Lietuvos, kokią turime šiandien.“

mų įstatymo projekto svarstymus bei kitus tautinėms mažumoms aktualius klausimus.

Koks reikšmingiausias tautinių mažumų indėlis į Lietuvos ekonominį, kultūrinį, socialinį vystymąsi?

Tautinės mažumos yra neatsiejamą mūsų visuomenės dalis, su Lietuva susijusi ilgalaikiais istoriniais ir kultūriniais saitais. Išstisus šimtmečius tautinėms bendrijoms teko svarbus vaidmuo: jos prisidėjo kuriant Lietuvos valstybę ir ginant jos laisvę bei Nepriklausomybę. Sąjūdžio laikais 26 tautinių bendruomenių atstovai palaikė tautinės deklaracijos idėją, kurios tikslas – parodyti, kad tautinės mažumos pritaria Lietuvos Nepriklausomybės siekiams. Visų Lietuvoje gyvenančių tautybių piliečiai įsitraukė į tautinio atgimimo judėjimą: palaikė referendumą dėl sovietinės kariuomenės išvedimo iš Lietuvos, stovėjo Baltijos kelyje, gynė šalies Nepriklausomybę per 1991 m. sausio įvykius ir rugpjūčio pučo metu.

Įvairių tautybių Lietuvos gyventojai ne tik saugojo laisvės žodį prie televizijos bokšto, radijo ir televizijos pastato, bet ir kita veikla prisidėjo prie išsilaivinimo kovos.

Prasidėjus Sąjūdžiui, mitinguose ir suvažiavimuose aktyviai dalyvavo tautinių bendruomenių atstovai. 1988 metų rugsėjį tautinių bendrijų atstovai susirinko į pasitarimą, kuriame nutarė

aktyviai įsitraukti į besiformuojančio judėjimo veiklą. Per šį pasitarimą buvo įkurta Lietuvos tarpnacionalinė koordinacinė asociacija. Asociacija aktyviai palaikė dialogą tarp įvairių tautinių bendrijų ir ragino vienyti atkuriant Lietuvos valstybingumą. Asociacijos nariai kartu su lietuviais aktyviai dalyvavo visuose Lietuvai lemtinguose istoriniuose įvykiuose.

Protestuodama prieš Sausio 13-osios įvykius, Asociacija parašė kreipimąsi į Michailą Gorbačiovą. Kreipimąsi pasirašė trys tūkstančiai įvairių Lietuvos tautybių žmonių. Šį kreipimąsi į Maskvą vežė Nepriklausomybės akto signataras Eugenijus Petrovas kartu su Alfredu Nazarovu ir Vladimiru Gražuliu. Aukščiausioji Taryba išsiuntė graikų bendruomenės atstovą Nikolajų Medvedevą į Maskvą deryboms. Jo darbas buvo labai svarbus Lietuvai.

Iškart po kruvinų įvykių, 1991 m. sausį Rusų kultūros centras raštu kreipėsi į Lietuvos rusus ir visus Lietuvos gyventojus. Kreipimesi buvo pateikta neiškraipyta informacija apie tragiškus 1991 sausio 13-osios įvykius Vilniuje prie Televizijos ir radijo komiteto. Gyventojai buvo įspėti apie Nacionalinio gelbėjimo komitetą ir jo veiksmų planą. Šį komitetą teksto autoriai pasmerkė.

Rusų ir ukrainiečių kalbomis taip pat buvo kreiptasi į sovietų armijos karius bei SSSR Aukščiausiosios

tarybos tautybių tarybos pirmininko pavaduotoją B. Oleiniką.

Drauge su visais Lietuvos gyventojais šalies Nepriklausomybę 1991 m. sausio įvykių ir rugpjūčio pučo metu gynė ir tautinių bendrijų atstovai.

Sunku būtų išskirti reikšmingiausią tautinių mažumų indėlį į šalies vystymąsi ir, sakyčiau, net nekorektiška jo ieškoti, nes tai nebuvo keli ar keliasdešimt etapų mūsų istorijoje – tautinės mažumos buvo ir yra neatšiejama mūsų visuomenės ir visų jos procesų dalis, be kurios neturėtume tokios Lietuvos, kokią turime šiandien.

Kuo tautinių mažumų gyvenimui buvo svarbus Tautinių bendrijų namų (TBN) įkūrimas ir kokios priežastys lėmė jų įkūrimą?

Svarbiausia priežastis – pačių tautinių mažumų išsakytas pageidavimas turėti vietą savo kultūrinei veiklai vystyti. Be TBN, mūsų šalyje dar veikia Tautinių mažumų departamento prie LRV įsteigti Kauno įvairių tautų kultūrų centras bei Romų visuomenės centras ir Lietuvos tautinių mažumų folkloro ir etnografijos centras, kur departamentas yra vienas iš steigėjų.

Džiaugiuosi, kad TBN tapo jaukais ir svetingais namais tautinėms bendruomenėms, kur jos gali burtis, bendrauti, kurti. Taip pat čia vyksta tautinių mažumų neformalus ugdymas, padedantis saugoti ir puoselėti savo kalbą, kultūrą ir tradicijas. TBN tapo savotišku traukos centru veikliems tautinių mažumų atstovams ir visuomenei, besidominčiai tautinių mažumų gyvenimu, juk ne veltui TBN „gyventojai“ vieni kitus vadina „namiškiais“.

Kokie Tautinių bendrijų namų darbai labiausiai džiugina?

Tautinių bendrijų namai įgyvendina daug įdomių ir prasmingų iniciatyvų. Tarp įsimintiniausių galima paminėti tradicine tapusia „Duonos šventę“, kuri suteikia visoms tautinėms bendrijoms galimybę pristatyti savo kulinarinį paveldą ir pabendrauti. Labai naudingi yra TBN organizuojami lietuvių kalbos kursai. TBN leidžiamas leidinys – „Tautinių bendrijų naujienos“ tapo svarbiu informacijos šaltiniu apie Lietuvos tautinių bendrijų gyvenimą.

TBN sukaupė neįkainojamą dokumentų archyvą apie tautinių mažumų gyvenimą ir jų dalyvavimą Lietuvos

valstybės kūrimo, juk buvo šalia tris dešimtmečius – tiek kovojant už Lietuvos nepriklausomybę, tiek kuriant nepriklausomą Lietuvą. Dalį šio archyvo medžiagos galima pamatyti neseniai išleistame Interaktyvių atviručių rinkinyje #KuriameKartu.

Ko palinkėtumėte į ketvirtą dešimtį įžengiantiems Tautinių bendrijų namams?

Pastarieji metai Lietuvai buvo pilni iššūkių ir naujų patirčių, jie pademonstravo, kad bendravimui ir tarpusavio ryšio palaikymui yra svarbi ne konkreti vieta, bet žmonių noras būti kartu. Todėl Tautinių bendrijų namams aš linkiu ketvirtuoju savo gyvavimo dešimtmečiu ieškoti ir atrasti tų naujų bendravimo formų, kurios padėtų, kaip ir iki šiol, jungti visame pasaulyje esančius namiškus. Sugėbėti sudominti tiek mūsų žmones, tiek šalies svečius turtinga Lietuvos tautinių mažumų istorija, kalbomis, tradicijomis ir papročiais, bet tuo pačiu išlaikyti ryšį su tuo branduočiu, kuris stovėjo prie mūsų tautinių mažumų tapatybės išsaugojimo ir puoselėjimo ištakų.

Dėkoju už pokalbį.

Kalbino Barbora Gaudutė

AKTUALIJOS

Lietuva paminėjo Gegužės 3-iosios Konstitucijos 230 metų sukaktį

Lietuvos Respublikos Seimas 2021 metus paskelbė Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metais. Minėdamas šių įvykių 230 metų sukaktį, Tautinių mažumų departamentas kartu su Lietuvos istorijos institutu išleido 2021 m. kalendorių, skirtą Abiejų Tautų Respublikos 1791 m. Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metams. Bendradarbiaudamas su valstybės institucijomis, akademinėmis bendruomenėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis,

Atidarant parodą Katedros aikštėje apie Gegužės 3-iosios Konstitucijos svarbą kalbėjo Lenkijos ambasadorė Lietuvoje Urszula Doroszewska.

Tautinių mažumų departamentas organizuoja šiai sukakčiai paminėti skirtus įvairius renginius.

Paroda Katedros aikštėje

Vienas pirmųjų – Gegužės 3-iosios Konstitucijai skirtos kilnojamosios parodos atidarymas gegužės 3 d. Vilniaus Katedros aikštėje. Parodą sukūrė Lietuvos istorijos institutas ir Lenkijos istorijos muziejus, bendradarbiaudami su Lietuvos ir Lenkijos užsienio reikalų ministerijomis. Tautinių mažumų departamentas skyrė dalinį finansavimą parodai sukurti ir jai viešinti Lietuvoje bei užsienyje, o taip pat studijai, skirtai atskleisti Gegužės 3-osios Konstitucijos reikšmę, atlikti bei vykdyti su tuo susijusias edukacines veiklas.

Parodos atidaryme sveikinimo žodį tarusi Lenkijos ambasadorė Lietuvoje Urszula Doroszevska pabrėžė Gegužės 3-ios Konstitucijos svarbą Lietuvos ir Lenkijos valstybingumui. „Galbūt be Konstitucijos ir be Abiejų Tautų tarpusavio įžado šiandienos Lietuva ir Lenkija neegzistuos. Puoselėjamas Konstitucijos atminimas mūsų tautas įkvėpė atkurti Nepriklausomybę XX amžiuje“, – teigė U. Doroszevska.

Renginyje sveikinimo žodžius taip pat tarė užsienio reikalų viceministras Mantas Adomėnas, Vilniaus miesto meras Remigijus Šimašius, Lenkijos istorijos muziejaus direktorius dr.

Aštuoni svarbiausi Konstitucijoje įtvirtinti teisiniai, politiniai, visuomeniniai sprendimai ir pokyčiai:

1. Abiejų Tautų Respublika tapo konstitucine monarchija.
2. Atšaukta senoji karalių rinkimų tvarka. Abiejų Tautų Respublika paskelbta paveldima monarchija.
3. Abiejų Tautų Respublika išliko bajoriška valstybė, tačiau Konstitucijoje siekta luominės darnos principų ir atvertos perspektyvos tolesnėms valstybės sistemos pertvarkoms.
4. Katalikų bažnyčia pripažinta viešpataujančiąja religija, pripažįstant tikėjimo toleranciją.
5. Seimelyje išrinktam parlamentarui pripažintas visos Tautos atstovo statusas.
6. Panaikinta *liberum veto* – bajorų teisė protestuoti prieš Seimo nutarimus ir žlugdyti jų darbą.
7. Socialinės reformos – karališkųjų miestų miestiečiai Konstitucijoje pripažįstami laisvais žmonėmis; jiems suteikiamos teisės eiti administracines ir teismo pareigas, siekti karinių laipsnių. Bajorų ir miestiečių sąjunga Konstitucijos kūrėjai laikė reformuotos santvarkos pagrindu.
8. Garantuota valstybės globa valstiečiams, jų santykiams su dvarininkais.

Robertas Kostro ir Lietuvos istorijos instituto direktorius habil.dr. Alvydas Nikžentaitis.

Konstitucijos reikšmė

1791 m. gegužės 3 d. Abiejų Tautų Respublikos Seimo priimtas Valdymo įstatymas (lenk. Ustawa Rządowa) yra konstitucinis aktas, svarbus tiek Lietuvai, tiek ir Lenkijai, kadangi tai buvo pagrindinis bendros mūsų valstybės – Abiejų Tautų Respublikos įstatymas. Jame paskelbtos politinės, socialinės ir ūkinės reformos atspindėjo tuo metu

pažangias švietimo epochos idėjas. Gegužės 3-osios Konstitucija įtvirtino paveldimą monarchiją, suteikė daugiau galios centrinei šalies valdžiai, atskyrė įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teismo valdžias, panaikino *liberum veto* teisę – nustatė, kad sprendimus Seimas turi priimti balsų dauguma.

Šis aktas pasižymėjo ir religine tolerancija – nors katalikybė buvo pripažinta vyraujančia religija, tačiau tikybos laisvė buvo užtikrinta ir kitatikiams.

1791 m. spalio 20 d. buvo priimta Gegužės 3-osios Konstitucijos patai-

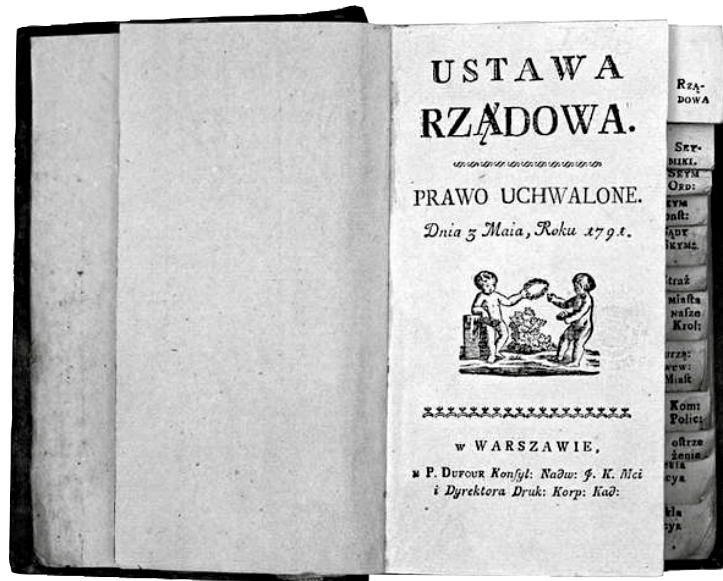
Gegužės 3 dieną Vilniaus Katedros aikštėje atidaryta paroda, skirta Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metams.

sa – Abiejų Tautų tarpusavio įžado aktas. Jame buvo numatyta, kad Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė bendrose ATR valstybinėse institucijose turi būti atstovaujama kaip lygiateisė partnerė.

Politiniai Konstitucijos priėmimo užkulisiai

Kaip pabrėžia Lietuvos Respublikos Seimo Parlamentarizmo istorinės atminties skyriaus patarėjas Žydrūnas Mačiukas, tomis lemtingomis 1791 m. gegužės dienomis Varšuvoje buvo 182 parlamentarai, tarp jų – 52 Lietuvos atstovai. Tai sudarė apie 26,8 proc. visų Ketverių metų seimo (1788–1792) parlamentarų. „Remiantis Seimo darbo dienoraščiais, vadinamojo išpareigojimo (asekuracijos) akto duomenimis ir kitais šaltiniais, galima teigti, kad 33 parlamentarai iš Lietuvos aktyviai dalyvavo priimant Konstituciją. 1791 m. gegužės 2 d. Varšuvoje, Radvilų rūmuose (dabar tai Lenkijos Respublikos Prezidento rūmai), vykusiame slaptame Konstitucijos šalininkų susirinkime, kuriame perskaitytas Konstitucijos projektas, taip pat dalyvavo ir Lietuvos pasiuntiniai. Tą patį vakarą buvo pasirašytas Konstitucijos rėmėjų išpareigojimo (asekuracijos) aktas, kuriuo buvo išpareigota remti Konstitucijos priėmimą gegužės 3 dienos posėdyje. Šį aktą pasirašė 83 parlamentarai, tarp jų 25 Lietuvos atstovai, – teigia Žydrūnas Mačiukas. – 1791 m. gegužės 3 d. posėdyje 110 Ketverių metų seimo

narių pritarė Konstitucijai, o 72 buvo prieš. Pasak lenkų istoriko Andžėjaus Stroinovskio, Lietuvos Didžiosios

Kunigaikštystės pasiuntinių, palaikiusių Konstituciją, skaičius padidėjo iki 29, o jai oponentų buvo 23.

Vos po šešių dienų, 1791 m. gegužės 9 d. britų laikraščio „The Times“ numeryje Konstitucija buvo įvertinta kaip „racionali, praktiška ir liberali“. Pagal įsitvirtinusią nuomonę, Gegužės 3-iosios Konstitucija yra pirmoji rašytinė konstitucija Europoje ir antroji rašytinė konstitucija pasaulyje, pirmoji iš jų – 1787 m. rugsėjo 17 d. priimta Jungtinių Amerikos Valstijų Konstitucija, o Gegužės 3-iosios Konstitucijos amžininkė Europoje – Prancūzijos konstitucija priimta 1791 m. rugsėjo 3 d. Visų šių trijų konstitucijų likimas specifinis. JAV Konstitucijai jau per 230 metų ir ji galioja iki mūsų dienų bei daro įtaką konstitucionalizmo praktikai pasaulyje. Abiejų Tautų Respublikos Konsti-

tucija galiojo vos 15 mėnesių, iki 1792 m. liepos 23 d., kai karalius Stanislovas Augustas prisijungė prie Rusijos

dvare suorganizuotos Targovicos konfederacijos ir galutinai sužlugdė Ketverių metų seimo vykdytą teisinę valstybės reformą. Pasak konstitucionalisto Egidijaus Jarašiūno, „Šios epochos pirmėivės – trys konstitucijos <...> praskynė kelią prigimtinių teisių, valdžių padalijimo įtvirtinimui aukščiausiosios galios teisės akte“, panašiai, per žmogaus teisių ir laisvių istorijos prizmę Gegužės 3-iosios Konstituciją įvertino žy-

mus lenkų istorikas Henrykas Samsonowiczius, priskirdamas ją prie trijų svarbiausių XVIII a. pabaigos kūrinių, kilusių iš europinės civilizacijos: Jungtinių Valstijų Nepriklausomybės deklaracija, priimta 1776 m. liepos 4 d., Prancūzijos Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija, priimta 1789 m. rugpjūčio 26 d., bei 1791 m. Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios konstitucija. Šios trys konstitucijos atsirado nevienodos socialinės struktūros, nevienodos valdžios organizacijos, nevienodo materialinio išsivystymo lygio JAV, Abiejų Tautų Respublikos ir Prancūzijos visuomenėse, vienintelis jas jungęs elementas – Apšvietos laikų dvasioje formavęsis supratimas apie teisingos visuomenės sanklodos pamatų sukūrimą.“

Parengta pagal Seimo ir TMD inf.

Sutarė bendradarbiauti nuosekliai

Birželio 2 d. lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė susitiko su tautinių bendruomenių atstovais. Virtualaus susitikimo pradžioje bendruomenių atstovai pristatė, kokiose srityse veikia jų organizacijos ir su kokiomis aktualiausiomis

problemomis jie susiduria. B. Sabatauskaitė susipažino su vokiečių, žydų, ukrainiečių, lenkų, rusų bei romų poreikiais, lūkesčiais ir sunkumais vaikų švietimo srityje, gaunant vienodą darbo užmokestį, galimybėmis asmens tapatybės dokumentuose

vardą ir pavardę rašyti gimtąja kalba
bei kitais iššūkais.

Susitikimo dalyvius pasveikinusį Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė padėkojo lygių galimybių kontrolieriui už iniciatyvą ir dėmesį tautinių mažumų

bendruomenėms bei pabrėžė tokių susitikimų periodiškumo poreikį ir galimybę rengti teminius susitikimus.

Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės atstovas ir Tautinių mažumų tarybos pirmininkas Daumantas Levas Todesas atkreipė dėmesį į ilgus metus nepriimamą Tautinių mažumų įstatymą. Be to, jis kalbėjo apie problemišką asmenvardžių rašybą lotyniškais rašmenimis, neapykantos kalbos apraiškas viešojoje erdvėje, prisipažino nerimaujant, kad nesikeičia žiniasklaidos tendencija, pranešant apie nusikaltimus pabrėžti kitokią nei lietuviška nusikaltėlio tautybę. Taip, pasak D. L. Todeso, vis dar formuojamas apibendrintas neigiamas požiūris į atskirų tautinių bendruomenių atstovus.

Ukrainiečių kultūros ir švietimo centro „Rodyna“ vadovė Lidia Trigub pasidalijo patirtimi, kaip ukrainiečių gyvenimą apsunkina ilga leidimų dirbti šalyje išdavimo procedūra,

nesudaroma galimybė vaikams gauti švietimo ir ugdymo paslaugas, nepakankamas arba iš viso neišmokamas darbo užmokestis. Dažnai šie darbininkai neturi socialinių garantijų, todėl susižeidus jiems neatlyginama žala.

Romų visuomenės centro direktorė Svetlana Novopolskaja apgailestavo, kad romai išlieka viena mažiausiai pageidaujamų tautinių bendruomenių Lietuvoje. Tą patvirtina įvairios visuomenės nuomonės apklausos ir statistika. Ji vylėsi sulauksianti naujai paskirtos kontrolierės ir kitų valstybinių institucijų paramos užtikrinant, kad numatyti integracijos mechanizmai veiktų tinkamai, o neigiamos nuostatos bendruomenės atžvilgiu po truputį keistųsi.

B. Sabatauskaitė pristatė Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos veiklos lauką ir papasakojo, kokių diskriminacijos pavyzdžių pasitaiko praktikoje. Ji atkreipė dėmesį, kad

priekabiavimas, laikomas viena iš diskriminacijos formų, gali būti reiškiamas įvairiai. Pavyzdžiui, juo gali būti sistemiški kolegų priekaištai, kad nelietuviai darbuotojai pertraukos metu bendrauja gimtąja kalba, kalba su akcentu ir pan.

Susitikime aptartas ir rengiamas Tautinių mažumų įstatymo projektas. Lygių galimybių kontrolierė vylėsi, kad, kai projektas bus užregistruotas Seime, jis atitiks tautinių bendruomenių interesus. B. Sabatauskaitė pažadėjo, kad projektui pasiekus Seimo salę, įstatymų leidėjams ji pateiks ir savo poziciją. Kartu nutarta rengti susitikimų ciklą, kurio metu bus sprendžiamos įvairios tautinėms mažumoms aktualios problemos. Pirmiausia dėmesys bus skiriamas įvairių tautybių asmenų švietimo, išdarbinimo, būsto nuomos (ypač romų tautybės žmonėms) ir diskriminacijos šiose srityse klausimams.

LGKT ir TMD inf.

Klaipėdos tautinių kultūrų centras rengiasi dešimtmečiui

2022 metais Klaipėdos tautinių kultūrų centrai (KTKC) sukaks dešimt metų. Birželio 18–19 d. Tautinių mažumų departamento direktorė Vida Montvydaitė dalyvavo centro organizuojamuose renginiuose, susitiko su jo darbuotojais ir aptarė valstybinės kalbos mokymosi Klaipėdos mieste klausimus. Apie centro įkūrimą, vykdomas veiklas kalbamės su centro vadove Jelena Butkevičiene.

Gerbiama Jelena, kas ir kodėl paskatino Klaipėdoje įkurti Tautinių kultūrų centrą?

Klaipėda – daugiatautis miestas. Tautinės bendrijos čia nuo seno labai aktyvios. Iki centro įkūrimo prie Klaipėdos miesto savivaldybės veikė Tautinių mažumų taryba, kuri

Klaipėdos tautinių kultūrų centro direktorė Jelena Butkevičienė.

palaiškė iniciatyvą įkurti Klaipėdoje Tautinių kultūrų centrą.

Centro įkūrimas – politinis spren-

dimas. Jis įkurtas Klaipėdos miesto tarybos sprendimu. Centrai buvo suteiktas kaimas tik renovuotas pastatas

Nuotr. iš Klaipėdos tautinių kultūrų centro archyvo

parke. Jo įkūrimą ir veiklą finansavo miesto savivaldybė.

Kokios buvo pirmosios tautinės bendrijos, įsitraukusios į centro veiklą?

Pirmosios bendrijos Klaipėdoje atsirado dar 1989 metais. Tai buvo vokiečių, žydų, rusų bendrijos. Klaipėdos tautinės bendrijos jau buvo sukaupusios gan didelę veiklos patirtį ir, kai steigėsi centras, Tautinių mažumų taryba, kurią sudarė įvairių tautinių bendrijų atstovai, bendrijoms pristatydavo ir būsimą centro tikslus bei planus. Centro veiklos viziją kūrė ne tik centro darbuotojai, bet ir tautinių bendrijų atstovai. Tai padėjo mums greičiau užmegzti kontaktus su bendrijomis. Taigi mūsų veiklos pradžia buvo pakankamai sklandi, nes tam buvo padėtas tvirtas pamatas.

Kokia šiandieninė centro veikla?

Dar prieš įsikuriant centrui Klaipėdos tautinės bendrijos buvo įsteigusios ir nemažai meno kolektyvų, kurie aktyviai dalyvavo miesto kultūriname gyvenime. Tai ir baltarusių, ir totorių, ir kitų bendrijų meno kolektyvai. Centro atsiradimas šiems kolektyvams sudarė palankesnes darbo sąlygas. Mes ne tik stengiamės juos įtraukti į veiklą ir pristatyti miesto visuomenei, bet ir palaikyti finansškai per įvairias projektines veiklas. Labai džiugu, kad auga kolektyvų

V Klaipėdos miesto tautinių bendrijų festivalis. Tautinių kultūrų diena. 2016 m.

meninis lygis, matome kolektyvų tobulėjimą, nes susikonzentravimas vienoje vietoje sudaro jiems galimybę mokytis vieniems iš kitų.

Centro įkūrimas sustiprino ir vaikų įtraukimą į tautinių bendrijų veiklą. 2015 metais centras pradėjo dalyvauti neformaliojo vaikų švietimo programoje. Į tą programą buvo įtraukti sekmadieninių mokyklų mokytojai ir mokiniai. Žydų, ukrainiečių, armėnų, baltarusių mokyklos jau turėjo senas tradicijas. Kitus paskatino programa. Įsikūrė azerbaidžaniečių, totorių, baltarusių vaikų dainavimo, tautodailės, rusų šokių klasės. Šiuo metu pagal neformalaus švietimo programą ugdoma 115 vaikų. Yra įkurtos aštuonios klasės. Tai armėnų, azerbaidžaniečių, baltarusių, rusų, totorių, ukrainiečių, žydų ir tautodailės klasė, kurioje tautodailės pagrindų mokosi įvairių

tautybių vaikai, armėnų UŠU klasė.

Mokyklėlėse vaikai ne tik mokosi gimtosios kalbos, bet ir dainuoti, ir šokti. Jiems rengiamos dailės pamokos. Vyksta sporto užsiėmimai.

Centras įsitraukia ir į miesto renginius. Rugsėjo 16-ąją mes visi su vaikučiais dalyvaujame Judumo dienoje. Taip pat miestiečiams organizuojame koncertus, kitus renginius. Dalyvaudami šventės meninėje programoje, prisidedame prie valstybinių švenčių paminėjimo programoje.

Rengiame ir edukacinius užsiėmimus, į kuriuos kviečiame mokinius ir iš kitų miesto mokyklų. Vienas tokių renginių – Ukrainos dailininkės viešnagė Klaipėdoje. Ji mokė vaikus piešimo technikos *petrikovskaja rospis*.

Nuo 2012 metų organizuojame festivalį „Tautinių kultūrų diena“, kuriame miestiečiams ir svečiams pasirodo tautinių bendrijų meno kolektyvai. Kiekvienas festivalis turi savo tematiką. Kiekvieno festivalio tikslas – skatinti tarpkultūrinį dialogą ir pagarbą vienas kitam, parodyti, kokia kultūrinė įvairovė yra Klaipėdoje. Tuose renginiuose tradiciškai dalyvauja tautinių bendrijų meniniai kolektyvai. Salė būna pilna žiūrovų.

Kiek tautinių bendrijų yra susitelkę centre?

Pagal tautybes turime dešimt bendrijų, kurios nuo pirmųjų dienų aktyviai dalyvauja centro veikloje. Tai armėnų, azerbaidžaniečių, baltarusių, latvių, lenkų, rusų, ukrainiečių, toto-

Sekmadieninių mokyklų festivalis. Eitynės uostamiečio gatvėmis. 2017 m.

rių, vokiečių ir žydų. Tačiau pagal skaičių bendrijų daugiau, nes kelias organizacijas yra įkūrę ukrainiečiai, rusai.

Tačiau Klaipėdoje yra ir kitų tautų atstovų, ar centras su jais palaiko ryšį?

Taip, Klaipėdoje gyvena ir gruzinų, ir moldavų, ir įvairių kitų tautų atstovų. Yra

Nuotr. iš Klaipėdos tautinių kultūrų centro archyvo

atvykusių ir iš Lotynų Projekto „Mus vienija kultūra ir laisvė“ akimirkos Veiviržėnuose. 2020 m.

Amerikos šalių. Įtraukti šiuos žmones į centro veiklą yra vienas šių metų mūsų prioritetų. Tegu jie ir nesiburia į bendriją, bet gali po truputį įsitraukti į veiklą. Pradžią visiems būna sudėtinga. Todėl labai svarbu, kad pačioje pradžioje atsirastų lyderis, kuris pats degtų savo tautiškumo puoselėjimu ir norėtų tuo uždegti savo tėvynainius, skatintų tarp jų bendruomeniškumą atsiradimą.

Ir dabar į Klaipėdą atvyksta nemažai įvairių tautybių žmonių. Kokie santykiai klostosi tarp centro ir pastaruoju metu imigruojančių asmenų?

Be abejo, naujųjų imigrantų pirmučiausias rūpestis – jų ir jų šeimos gerovės kūrimas. Kai žmogus atvyksta, norėdamas čia kurti verslą, jam nelabai rūpi savo tautos kultūros, kalbos puoselėjimas.

Tos bendrijos, kurios telkiasi

centre, yra susiformavusios prieš 30 ir daugiau metų. Į jų veiklą įsitraukę žmonės, kurie jau susikūrę savo gerovę, ir jiems labai svarbu tampa protėvių kultūros ir kalbos perdavimas savo vaikams.

Didelė dalis naujai atvykusių apsilanko centre, nes neretai, atvykstantis į kitą valstybę pažintį pradeda nuo jos kalbos. Tautinių kultūrų centras nuo 2012 metų rengia lietuvių kalbos kursus. Juos rengiame du kartus per metus – pavasarį ir rudenį. Kursai trunka keturis mėnesius.

Jei į pirmuosius kursus daugiausia ateidavo senjorai, daug metų gyvenantys Klaipėdoje, dabar kontingentas smarkiai keičiasi tiek amžiumi, tiek geografija. Džiugu, kad atvykęs iš kitos šalies žmogus mokosi kalbos. Kursai ne tik suteikia žinių, bet ir padrašina juos kalbėti, sulaužant baimės pasakyti neteisingai barjerą. Kursus

veda labai talentinga mokytoja Jolanta Momkienė, gebanti uždegti noru mokytis lietuvių kalbos, kuri kitataučiams tikrai nėra iš lengvųjų.

Praėjusią vasarą buvome surengę intensyvaus lietuvių kalbos mokymosi kursus, trukusius vieną savaitę. Per tą laiką ne tik vyko lietuvių kalbos mokymo užsiėmimai, bet ir buvo sudarytos galimybės kursų klausytojams apsilankyti Vydūno muziejuje Kintuose. Taip pat mus priėmė Mažosios Lietuvos istorijos muziejus. Ten buvo surengta edukacinė programa „Pažintis su delmonu“. Simono Dachonamai pakvietė į ekskursiją, per kurią kursų klausytojai buvo supažindinami su Klaipėdos istorija.

Su kokiomis problemomis susiduria Klaipėdoje gyvenančios tautinės bendrijos ir kaip jos sprendžiamos?

Be abejo, viena didžiausia proble-

Nuotr. iš Klaipėdos tautinių kultūrų centro archyvo

Lietuvių kalbos kursai kitataučiams. 2017 m.

ma yra finansavimas – kiekviena bendrija daugiau ar mažiau su ja susiduria. Centras tą problemą bando spręsti įvairiomis veiklomis. Viena tokių veiklų – dalyvavimas neformalaus švietimo programoje, kas padeda užtikrinti su vaikais dirbantiems mokytojams pastovų atlyginimą. Pastovus atlyginimas užtikrina ir kokybiškesnį darbą.

Kiek žinau, ne viena tautinė bendrija rengia ir teikia projektus Lietuvos kultūros tarybai, bet tarybos ekspertus sunku įtikinti, kad mūsų veikla svarbi ir kad jai reikalinga finansinė parama.

Mus palaiko Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Ir palaiko ne tik centrą, bet ir visas bendrijas. Yra įvairios programos, skatinančios tiek kultūrinę, tiek švietimo veiklą, ir bendrijos ta galimybe naudojasi.

Yra ir kitų problemų. Mūsų pastatas labai gražus, gražioje vietoje, bet norėtusi, kad būtų didesnė salė. Žinoma, sprendimą surandame. Jei pagal projektą reikalinga didesnė koncertinė erdvė, jų Klaipėdoje yra pakankamai ir galima išsinuomoti.

Be abejo, norint palaikyti tautinę bendriją, reikia įdėti labai daug darbo, nes vieniems bendrijų nariams trūksta laiko, kitiems – noro, tretiems drąsos išeiti į viešumą, todėl visada stengiamės padrašinti ir paskatinti, kad Klaipėdos kultūroje būtų kuo didesnė įvairovė.

Daugiau kaip metus gyvename pandemijos sąlygomis, tikiuosi, ji nepakenkė centro ir bendrijų veiklai?

Praėjusių metų pavasarį mūsų pagrindinis tikslas buvo socialinių problemų sprendimas. Pirmiausia labai trūko informacijos tautinių bendrijų kalbomis. Centras buvo įsteigęs karštąją telefono liniją ir bet kas galėjo ta linija naudotis. Visiems paskambinusiems suteikdavome su pandemija ir karantinu susijusios informacijos. Tą informaciją skleidėme per socialinius tinklus. Padėdavome spręsti ir žmonėms

iškylančias asmenines problemas. Vienam ukrainiečiui per karantiną pasibaigė leidimo gyventi Lietuvoje laikas. Jis turėjo išvykti į Ukrainą, bet bilietai buvo parduodami tik per elektroninę sistemą. Jis tokios galimybės neturėjo, tad šią problemą padėjo išspręsti centras.

Jau per pirmąjį karantiną didžiąją dalį savo veiklų perkėlėme į internetinę erdvę. Surengėme ne vieną susitikimą su įdomiais bendrijų žmonėmis. Ir suradome labai daug įdomių žmonių, kurie dainuoja, piešia, kuria rankdarbius. Su jais buvo sukurtos devynios laidos. Jas ir dabar galima pažiūrėti mūsų internetinėje svetainėje ir jos *Facebook* paskyroje.

Keli mėnesiai atlaisvinus karantiną buvo labai intensyvūs. Surengėme ne vieną renginį, įgyvendinome ne vieną projektą. Ir, manau, gražiausia to laiko iniciatyva – projektas „Mus vienija kultūra ir laisvė“. Kartu su tautinių bendrijų meno kolektyvais važinėjome po Klaipėdos regiono miestus ir miestelius ir ten rengėme parodos pristatymus ir koncertus. Esame parengę 15 standų, ant kurių sudėta informacija apie Klaipėdos tautines bendrijas, jų kūrimosi istoriją ir jų indėlį į uostamiesčio ir visos Lietuvos kultūrą.

Paskutinis renginys turėjo vykti Šilutės rajono savivaldybės Fridricho Bajoraičio viešojoje bibliotekoje, bet antras karantinas sutrukė jį pravesti gyvai, tad viską teko daryti nuotoliniu būdu.

Pirmojo karantino metu išmoktos pamokos pravertė paskelbus antrąjį karantino laikotarpį – toliau buvo tęsiamas veiklos pristatymas virtualioje erdvėje, tuo stengiantis neprarasti buvusių kultūros vartotojų ir įgyti naujų.

Ir toliau buvo organizuojamos parodos ir jų pristatymai su komentarais, pasakojimais, įgyvendinamas bendras Tautinių kultūrų centro ir miesto tautinių bendrijų projektas – filmuojamos laidos rubrikoms „Susitikimai su įdomiais žmonėmis“ ir

„Nacionalinės virtuvės patiekalai“.

Vykdant neformalaus švietimo programą „Klaipėdos miesto tautinių bendrijų sekmadieninė mokykla“ ir bendradarbiaujant su mokytojais paruošėme ne vieną koncertą, bendrą edukacinį užsiėmimą, programą sveikinimą. Visa tai mokiniai nufilmavo namuose, o iš atsiųstos medžiagos buvo surinkta viena prezentacija. Medžiaga yra viešinama taurinių kultūrų centro interneto svetainėje.

Ir pabaigai gal šiek tiek apie Jus? Kiek laiko Jūs vadovaujate centrui?

Centrui vadovauju nuo pat jo įkūrimo. Kai savivaldybė paskelbė konkursą šioms pareigoms užimti, nutariau jame sudalyvauti. Su tautinėmis bendrijomis sąsają turėjau ir anksčiau, daugiau kaip dešimt metų dirbau mokykloje muzikos mokytoja ir meno kolektyvo vadove.

Jūs klaipėdietė ar atvykusi į šį miestą?

Aš esu klaipėdietė – Klaipėdoje gimusi ir augusi. Mano tėtis į Klaipėdą atvyko iš Rusijos. Mama taip pat rusų tautybės, bet ji gimusi Klaipėdoje. Mano giminėje yra nemenkas tautybių persipynimas.

Esu ištėkėjusi už lietuvio. Džiaugiuosi, kad mano šeimoje yra palai-koma visa ir visų tautų kultūra. Šeimoje galima kalbėti tiek lietuvių, tiek rusų kalba. Mes su vyru norime, kad mūsų dukra, kuriai dabar devyneri metai, turėtų kuo didesnį žinių ir igūdžių bagažą. Šeimoje rengiame netgi kalbų dienas, nes kalbų mokėjimas daro žmogų laisvesnį. Negalėdamas išreikšti savo minčių ta kalba, kurios aplinkoje jis gyvena, žmogus jaučiasi suvaržytas ir nelaisvas. Jam atsiranda diskomfortas. Mano dukra laisvai priima visas kultūras, nes švenčiame ir tradicines, ir valstybines šventes.

Džiaugiuosi, kad mano ir mano šeimos gyvenimas yra spalvingas, turiningas ir labai įvairiakultūris.

Dėkoju už pokalbį.

Kalbino Karolina Baltmiškė

Holokausto aukas Paneriuose pagerbė Seimo Pirmininkė

Iš balandžio 7 d. į balandžio 8 d. Lietuvoje ir visame pasaulyje minima Holokausto atminimo diena – Jom Ha-Šoa (Yom Hashoah). Šią dieną yra prisimenami ir pagerbiami šeši milijonai nužudytų žydų ir visi tie, kurie herojiškai priešinosi Holokaustui.

Šiomet dėl pandemijos atsisakoma masinių renginių, tačiau visoje šalyje, laikantis saugumo reikalavimų, vyko minėjimai. Prie Panerių memorialo Vilniuje vykusiam Holokausto atminimo dienos minėjime kartu su Tautinių mažumų departamento direktore Vida Montvydaite dalyvavusi Seimo Pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen atkreipė dėmesį į Holokausto tragedijos mastą ir reikšmę pasaulio istorijai.

„Mūsų pareiga šiandien yra suskaičiuoti visus, kiek įmanoma, „šovinius“ – argumentuoti ir nešališkai, maksimaliai sąžiningai, nes šūvis – tai nutrauktas gyvenimas. Vien čia, Paneriuose, sunaikinta apie šimtas tūkstančių žmonių, kurių didžioji dauguma – žydai. Toks nešališkas suskaičiavimas, pasvėrimas, įvertinimas yra atminties politikos pagrindas. Veiksminga, į ateitį orientuota atminties politika apima ir mokslinių tyrimų, dokumentavimo bei švietimo skatinimą, ir pastangas įamžinti bei pagerbti, ir moralinę atsakomybę už išlikusias, vis dar veikiančias traumas“, – sakė Seimo Pirmininkė.

V. Čmilytė-Nielsen taip pat pabrėžė žmonių, saugojusių ir gelbėjusių žydus Holokausto laikotarpiu, pripažinimo svarbą.

„Turime ir kitą, ne mažiau svarbią pareigą – pamatyti žmones, turinčius sielą. Žmones, išsaugojusius žmogiškumą, nebijojusius rizikuoti mirties akivaizdoje. Tų žmonių istorijos yra sklidinios atjautos, pasišventimo ir dramatiškumo. Jų darbai šiandien ne priešina, o sutelkia“, – teigė Lietuvos parlamento vadovė.

Panerių memorialas Holokausto aukoms atminti.

Viso pasaulio piliečiams, gelbėjusiems Holokausto aukas, Izraelio valstybė suteikia Pasaulio tautų teisuolio garbės vardą. Pasaulio holokausto atminimo centro Yad Vashem centro duomenimis, 2020 m. sausio 1 d. šis titulas buvo suteiktas 27 712 asmenų iš viso pasaulio, iš kurių 916 – Lietuvos piliečiai.

Nors žydus gelbėjusius asmenis Yad Vashem pradėjo apdovanoti jau nuo 1963 m., šios tautybės asmenis išgelbėję Lietuvos gyventojai tai nustojo slėpti tik po 1990 m., Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę. Tik tuomet Lietuvoje Teisulių galėjo pradėti ieškoti per Holokaustą išgyvenę žydai, jų vaikai. Daugelis žydų gelbėtojų, pripažintų Pasaulio tautų teisuoliais, yra gavę ir Lietuvos valstybės apdovanojimą – Žuvančiųjų gelbėjimo kryžių.

„Tikiu, kad tokių žmonių Lietuvoje buvo kur kas daugiau“, – kalbėjo V. Čmilytė-Nielsen, kviesdama prisiminti drąsius Lietuvos piliečius, nepabūgusius išsaugoti kito žmogaus gyvybę.

Jom Ha-Šoa šaknys siekia XX a. penktojo dešimtmečio Izraelį. Pirmąją kartą Holokausto atminimo diena, Izraelio vyriausiojo rabinato sprendimu, buvo minima 1949 m. gruodžio 28 dieną. Pirmasis oficialiai pripažintas Jom Ha-Šoa minėjimas 1951 m. gegužės 3 d. surengtas ant Siono kalno esančiame Holokausto muziejuje. 1959 m. šios dienos minėjimas buvo įtvirtintas ir Kneseto priimtu įstatymu.

Kasmet Jom Ha-Šoa dieną, saulei nusileidus, Izraelyje skamba sirena, kviečianti žmones dvi minutes skirti tyliai Holokausto aukų pagerbimui. Kitą dieną, 11 valandą ryto, sirena Izraelyje gaudžia dar vieną kartą. Šiuo metu šalies gyvenimas sustoja – žmonės atsitraukia nuo darbų, keliuose sustingsta automobiliai ir autobusai. Vėliau tą dieną rengiamos Holokausto aukų ir didvyrių pagerbimo ceremonijos, per radiją ir televiziją transliuojamos programos Holokausto tematika, neveikia dauguma pramogų ir pasilinksminimo vietų.

Parengta pagal LRS ir TMD inf.

Aplankė kuriamą Lietuvos žydų miestelių istorijos muziejų Šeduvoje

Gegužės 4 dieną užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis kartu su Seimo nariais Dalia Asanavičiūte ir Antanu Čepononiu, Lietuvos žydų bendruomenės pirmininke Faina Kukliansky aplankė Šeduvoje kuriamą unikalų Lietuvos žydų miestelių (štetlų) istorijos muziejų.

„Būsimas šiuolaikinis muziejus Šeduvoje leis dar geriau atskleisti nepaprastai turtingą Lietuvos žydų istoriją ir paveldą mums patiems ir pasauliui“, – sakė ministras.

Šį privatų projektą remia pasaulyje žinomas verslininkas, išeivis iš Šeduvos Ivanas Glasenbergas. Jo didžioji gimi-

Šeduvoje kuriamas unikalus Lietuvos žydų miestelių istorijos muziejus.

nės dalis buvo nacių nužudyta Antrojo pasaulinio karo metais. Projektas vyk-

domas bendradarbiaujant su Radviliškio rajono savivaldybe. **TNB inf.**

Sutvarkytas Gargžduose esantis žydų memorialas

Pavasariį prasidėję Gargždų žydų žudynių vietos sutvarkymo darbai – baigti. Gargžduose esantis memorialas skaičiuojantis jau tris dešimtmečius, atnaujintas. Teritorija aptverta metaline tvorele, sutvarkytas pėsčiųjų takas. Visiems darbams Klaipėdos rajono savivaldybė skyrė 35 tūkst. eurų. **TNB inf.**

Vysbadene paroda, skirta Vilko vaikams

Birželio 4 d. Vysbadene (Vokietija) atidaryta Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro paroda „Vilko vaikai: duonos keliu iš Rytų Prūsijos į Lietuvą 1945–1948 / Wolfskinder: Auf dem Brotweg von Ostpreußen nach Litauen 1945–1948“.

Paroda skirta Vilko vaikams – tai 3–16 metų vaikai, kurie po Antrojo pasaulinio karo iš Rytų Prūsijos vieni ar dažniausiai su vienu iš suaugusiųjų pėsčiomis ar prekiniais

traukiniais atklydo į sovietų okupuotą Lietuvą.

1991 m. Lietuvoje gyvenantys vokiečių kilmės vaikai susitelkė į bendriją „Edelweiss“.

Rengiant parodą Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui talkino Lietuvos Respublikos ambasada Vokietijoje, Lietuvoje veikianti vokiečių bendrija „Edelweiss“ ir organizacija „Karo vaikai Granzėje“, kur paroda liepą bus perkelta iš Vysbadeno. **Kultūros ministerijos inf.**

Vienas iš Vilko vaikų Olafas Pasenau (Osterode, 1943–1944 m., iš šeimos archyvo)

Sunkumai, kuriuos patiria mokiniai, mokydami valstybinės kalbos

Iš Nacionalinio egzaminų centro svetainėje pateiktos informacijos galima daryti prielaidą, kad valstybinės kalbos brandos egzamino rezultatai prastesni tose savivaldybėse, kuriose gyvena daugiau tautinių mažumų atstovų, o tautinių bendrijų atstovus neramina tai, kad pastaruosius kelerius metus šie rezultatai prastėja. Vilniaus universiteto, Lietuvių kalbos katedros jaunesnioji asistentė, doktorantė Justina Bružaitė-Liseckienė nagrinėjo, kaip lietuvių kalbą moka Vilniaus gimnazijų, kuriose rusų kalba yra ugdomoji, mokiniai, kokios dažniausios jų daromos klaidos.

Savo daktaro disertacijos tema pasirinkote lietuvių kalbos išmokimą Vilniaus gimnazijose, kuriose ugdomoji kalba – rusų. Kokie motyvai lėmė šios temos pasirinkimą?

Man, kaip tyrėjai ir lietuvių kalbos kaip svetimosios dėstytojai, visada rūpėjo, kas lemia kalbos mokymosi procesą. Daugelis mūsų gebame suprasti ir kalbėti keliomis kalbomis, tačiau jaučiame ir tai, kad viena kalba bendraujame laisviau, o vartodami kitą kalbą patiriame daugiau iššūkių. Dažnai savo mintis lengviausiai reiškiamo gimtąja kalba. Kai mokomės naujos kalbos, savo mintis reikšti greitai, suprantamai ir nenukrypstant nuo įprastos kalbos sistemos, ne visada pavyksta. Taip pat dažnai pastebime, kad vieni žmonės kalbą išmoksta greičiau, kitiems tai padaryti sekasi sunkiau, išmokyti vartoti vienus žodžius ar konstrukcijas mums gali būti paprasta, o kitus – sudėtinga. Lingvistai jau daug metų bando išsiaiškinti, kas lemia tuos skirtumus. Vis dėlto įvairovė tokia didelė, kad vieno ar kelių tyrimų atsakyti į šį klausimą nepakanka.

Aš siekiu, kad mano daktaro disertacija prisidėtų ieškant atsakymo į

Nuotr. iš pašnekovės asmeninio archyvo

Justina Bružaitė-Liseckienė: „Mokant moksleivius lietuvių kalbos vertėtų atkreipti dėmesį į tokius atvejus, kai lietuvių kalbos gramatikos sistema skiriasi nuo rusų.“

klausimą, kas lemia kalbos išmokimą. Tautinių mažumų gimnazijos yra ta vieta, kur mokosi moksleiviai, dažnai nuo vaikystės apsupti kelių kalbų ir gebantys jomis bendrauti. Tačiau, kaip jau minėjau, skirtingas kalbas mes dažnai įsisaviname nevienodu lygiu. Tyrimas, kurį kartu su mano disertacijos vadove prof. dr. Loreta Vilkienė ir kolege dr. Laura Vilkaite-Lozdiene atlikome Vilniaus gimnazijose, parodė, kad tautinių mažumų mokyklų moksleivių lietuvių kalbos išmokimo lygis yra įvairus. Vieni lietuvių kalbą yra išmokę taip, kad prilygsta gimtakalbiams, o kitiems kyla daugiau iššūkių. Analizuodama tai, kaip moksleiviai atliko minėto tyrimo užduotis, pastebėjau, kad moksleiviams vienu kalbos elementu vartojimas kelia daugiau sunkumų negu kitų. Vienas tokių sunkumų tiek Lietuvos tautinių mažumų moksleiviams, tiek, pavyzdžiui, lietuvių kalbos nusprendusiems išmokyti užsieniečiams yra tokie veiksmažodiniai junginiai kaip *nori poilsio, vadovauja mokyklai, domisi menu*. Šiuose junginiuose pavartoti tinkamas daiktavardžių formas negimtakalbiui

dažnai nėra lengva. Taigi savo daktaro disertacijoje nusprendžiau išsiaiškinti, kaip Vilniaus gimnazijų, kuriose pagrindinė ugdomoji kalba yra rusų, moksleiviai yra išmokę vartoti tokius ir panašius veiksmažodinius junginius, kas palengvina, o kas apsunkina jų išmokimą.

Kiek laiko truko Jūsų tyrimas ir kaip jis buvo atliekamas?

Daktaro disertacijoje aprašomo tyrimo duomenis rinkau 2019 metų kovą ir balandį keturiose Vilniaus gimnazijose ugdomąja rusų kalba. Iš viso tyrime dalyvavo 179 trečių gimnazijų klasių moksleiviai.

Rinkdama tyrimo duomenis patelkiau kitų kalbos tyrėjų taikytus metodus. Pirmiausia moksleiviams pateikiau pakartojimo testą. Atlikdami šį testą moksleiviai klausėsi garso įrašo, kuriame buvo pateikti teiginiai įvairiomis temomis. Išklausę kiekvieno teiginio moksleiviai turėjo pažymėti, ar su juo sutinka, o tada išgirstą teiginį užrašyti. Taip buvo siekiama sužinoti, kaip moksleiviai vartoja jau minėtus veiksmažodinius junginius susitelkdami ne į sakinio formą, o į

jo reikšmę, ir stipriai ribojami laiko. Kitoje užduotyje moksleiviams buvo pateikti paveikslėliai, perteikiantys tam tikrą siužetą. Tyrimo dalyviai, remdamiesi paveikslėliais, kūrė pasakojimus. Atlikdami šią užduotį jie turėjo daugiau laiko apgalvoti savo raišką. Taip pat moksleiviai užpildė sociolingvistinę anketa, kurioje jų buvo teiraujamasi apie tai, kada pradėjo kalbėti lietuviškai, kaip dažnai vartoja savo mokomas kalbas, ir pan.

Analizuodama mokinių atliktis suitelkia į kelis klausimus. Pirmiausia norėjau iširti, kokie lietuvių kalbos aspektai (pavyzdžiui, žodžių ir formų dažnumas, konstrukcijų atitikmenys rusų kalboje) daro įtaką gimnazijų rusų ugdomąja kalba moksleivių gramatinių konstrukcijų vartojimui lietuvių kalba. Taip pat analizavau ir tai, kaip moksleivių gramatinis taisyklumas yra nulemtas lietuvių kalbos įsisavinimo amžiaus, jos vartojimo dažnumo ir pan. Taigi visas tyrimas: tyrimo modeliavimas, duomenų rinkimas ir analizė, rezultatų aprašymas truko kelerius metus.

Kokias problemas padėjo išaiškinti atliktas tyrimas ir kokios priežastys lemia jų atsiradimą? Kaip reikėtų tas problemas spręsti ir nuo ko priklauso jų sprendimas?

Nežinau, ar tai, ką atskleidė mano atliktas tyrimas, galėtume vadinti problemomis. Mokydamiesi negimtosios kalbos mes niekada nesustojame, o tame kelyje pasitaikantys sunkumai yra natūrali proceso dalis. Sakytum, kad mano atliktas tyrimas leido įsigilinti į tai, kaip rusų ir lietuvių dvikalbiai moksleiviai vartoja gramatinius junginius, ir kokios lietuvių kalbos ypatybės ar jos išmokimo aplinkybių detalės lemia tos vartosenos taisyklumą.

Pirmiausia norėjusi atkreipti dėmesį į tai, kad moksleivių lietuvių kalbos gramatinis taisyklumas yra susijęs su tuo, kiek laiko jie turi tam tikrai užduočiai atlikti. Tyrime, apie kurį pasakoju, turėdami daugiau laiko ir galėdami savo raišką apmąstyti moksleiviai taisykliau vartojo

įvairius junginius, o kai laikas juos riboja labiau – ta raiška jiems tapo sudėtingesnė. Tai leidžia manyti, kad negimtakalbiams lietuvių kalbos vartotojams yra svarbu turėti užtektinai laiko suformuluoti savo mintims ir jų raiškai apmąstyti.

Mano atliktas tyrimas parodė ir tai, kad dažnesni gramatiniai junginiai moksleivių yra vartojami taisykliau. Kai kalba nėra mūsų gimtoji ir ji nėra pagrindinė kalba, kuria bendraujame, skaitome, rašome ir pan., pirmiausia susiduriame su dažnesniais tos kalbos žodžiais ar junginiais. Retesni žodžiai ar gramatinės konstrukcijos dažniausiai vartojami oficialesnėse situacijose ir tekstuose. Kai su jais moksleiviams tenka susidurti ne dažnai, retesnių junginių gramatinę sistemą įsisavinti tampa sunkiau. Tokiais atvejais galima pateikti kelias rekomendacijas. Pirmiausia, visada galima plėsti savo žodyną, o kartu ir pažinti su gramatine kalbos sistema daugiau skaitant ar klausantis įvairesnių tekstų. Tačiau, kai tavo gyvenime dominuoja kita kalba, ne visada lengva tai padaryti. Todėl mokant mokyklų rusų ugdomąja kalba moksleivius, jeigu tai dar nėra daroma ar daroma retai, būtų naudinga pateikti daugiau užduočių, kuriose jie susidurtų su įvairesniu žodynu, ir tokiu, kuris nėra kasdien reikalingas. O aiškinantis tam tikro žodžio reikšmę, svarbu aptarti ir jo gramatinį kontekstą. Pavyzdžiui, mano atliktame tyrime moksleiviams buvo itin sudėtinga vartoti junginius su veiksmažodžiu nuolaidžiauti. Šis veiksmažodis yra palyginti retas lietuvių kalboje, tačiau net ir suprantant žodžio reikšmę, gali būti sunku jį pavartoti tinkamame kontekste. Taip atsitiko ir šiame tyrime – nemaža dalis moksleivių, užuot vartoję lietuvių kalbos junginį *nuolaidžiauti vaikui*, rinkosi klaidingą raišką (pavyzdžiui, *nuolaidžianti vaiką, nuolaidžianti vaiką*). Taigi pristatant naują ar primirštą žodį kalboje, svarbu atkreipti dėmesį ir į gramatinį jo kontekstą.

Remiantis tyrimo rezultatais taip

pat galima kalbėti ir apie rusų kalbos įtaką moksleivių raiškai lietuvių kalba. Mano tyrimas parodė, kad kai gramatinės konstrukcijos sutampa abiejose kalbose (pavyzdžiui, tiek lietuvių, tiek rusų kalboje veiksmažodis skambinti prisijungia naudininko linksnį), moksleiviai gramatinius junginius vartoja kur kas taisykliau negu junginius, kurių raiška šiose kalbose skiriasi (pavyzdžiui, lietuvių kalboje veiksmažodis *vadovauti* prisijungia naudininko linksnį, o rusų kalboje – įnagininko linksnį). Žinoma, tai nereikia, kad gimnazijų rusų ugdomąja kalba moksleiviai visą rusų kalbos gramatikos sistemą perkeltų į lietuvių kalbą. Tiesiog statistika rodo, kad skirtinga gramatinė raiška rusų ir lietuvių kalbose moksleiviams kelia daugiau sunkumų. Taigi mokant šiuos moksleivius lietuvių kalbos vertėtų atkreipti dėmesį į tokius atvejus, kai lietuvių kalbos gramatikos sistema skiriasi nuo rusų. Ir prie tų skirtumų vis sugrįžti. Neabejoju, kad mokytojai tai ir daro, tiesiog mokiniams reikia daugiau laiko, kad susidarytų automatiniai tokių konstrukcijų vartojimo gebėjimai.

Galiausiai tyrimo rezultatai parodė ir tai, kad sėkmingas mokinių lietuvių kalbos gramatinių junginių vartojimas yra susijęs su amžiumi, kada jie pradėjo mokytis lietuvių kalbos. Gimnazijas rusų ugdomąja kalba lanko moksleiviai, kurie su lietuvių kalba susidūrė skirtingu laikotarpiu. Vieni lietuviškai kalbėti pradėjo tuo pat metu kaip ir rusų kalba – iki 3 metų, kiti – 4–5 metų, 6–8 metų ar dar vėliau. Statistinė duomenų analizė parodė, kad tyrimo dalyviai, lietuvių kalbą įsisavinę iki 3 metų, atlikdami visas užduotis gramatinius junginius vartojo taisykliau negu moksleiviai lietuvių kalbą išmokę jau pradėję eiti į mokyklą (6–8 metų).

Ką manote apie lietuvių kalbos mokymo šiose gimnazijose pasirinktą metodiką?

Aš netyriau, kaip moksleiviai yra mokomi lietuvių kalbos, kokie metodai yra taikomi šiose mokyklose.

Dėmesį sutelkiau į kitus veiksnius, kurie gali nulemti kalbos išmokimą.

Vis dėlto grįždama prie kai kurių savo tyrimo išvadų, galėčiau pastebėti, kad mokyklose, kuriose ugdoma tautinės mažumos kalba, mokosi įvairiomis aplinkybėmis lietuvių kalbos

išmokę moksleiviai. Vieni jų tautinės mažumos kalbą ir lietuvių kalbą išmoko vienu metu, o kiti – vieną po kitos. Atkreipčiau dėmesį į tai, kad daugeliui moksleivių, pradėjusių kalbos mokytis 6 metų ir vėliau, nelabai tinka kalbos mokymo metodai, taikomi

gimtakalbiams. Tačiau neabejoju, kad kiekvienas mokytojas yra puikus savo dalyko žinovas ir gerai išmano, kaip padėti savo mokiniams geriau pažinti sudėtingą gramatikos pasaulį.

Dėkoju už pokalbį.

Kalbino Barbora Gaudutė

Asta Sieliūnienė: „Labai svarbu užtikrinti teisę paraleliai mokytis savo gimtosios kalbos“

Karolina Baltmiškė

Jauniausias Lietuvos miestas – Visaginas – išskirtinis miestas savo daugiakultūre bendruomene. Tai be abejo, atsispindi ir švietimo įstaigose. Padėtį švietime apžvelgia Visagino savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros, sporto ir valstybinės kalbos kontrolės skyriaus vedėja Asta Sieliūnienė.

Visagino savivaldybės gyventojai pagal tautybę

2011 m. surašymo duomenys

Iš viso – 22585
Lietuvių – 4205
Lenkų – 2108
Rusų – 11724
Baltarusių – 2224
Ukrainiečių – 1158
Totorių – 170
Vokiečių – 63
Latvių – 62
Armėnų – 57
Kitų – 235
Nenurodė – 533

Ugdomosios kalbos pasirinkimai

„Mieste turime penkis lopšelius-darželius, kuriuose ugdoma apie 800 vaikučių. Trijose iš Visagino veikiančių įstaigų ugdomoji kalba yra rusų ir dviejose – lietuvių. Jau ne vienerius metus pastebime, kad jaunos šeimos vis dažniau renkasi darželius, kuriuose ugdomoji kalba lietuvių. Dabar dviejose įstaigose, kurių ugdomoji kalba –

lietuvių, vaikučių yra šiek tiek daugiau nei trijose rusakalbėse, – apžvalgą nuo mažiaučių pradeda Asta Sieliūnienė. – Bendrojo ugdymo mokyklas turime taip pat penkias, kurių santykis pagal ugdymo kalbą yra toks pat kaip ir darželių. Bendrojo ugdymo mokyklose mokosi 1884 mokiniai, iš kurių 700 ugdomi lietuvių kalba, 1184 – rusų. Skaičiai rodo, kad dalis vaikučių, baigusį ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas lietuvių kalba, visgi bendrojo ugdymo mokyklą renkasi rusų ugdomąja kalba.“

Ne mažesnę reikšmę Visagine turi ir neformaliojo švietimo įstaigos. Pašnekovės teigimu, jų savivaldybėje yra trys. Neformalaus švietimo programų užsiėmimai vyksta lietuvių ir/arba rusų kalbomis. Pagal ugdymo kalbą didesnę dalį sudaro programos rusų kalba. „Šios programos pagal ugdymo kalbą pasiskirsto ne tiek dėl vaikų poreikių, kiek dėl dirbančių pedagogų, trenerių kalbinių kompetencijų, o tiksliau – dėl programų vykdytojų nepakankamo lietuvių kalbos mokėjimo, – sako vedėja. – Neformalųjį švietimą mes matome kaip didžiulį bendrojo ugdymo partnerį, ugdant

Visagino savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros, sporto ir valstybinės kalbos kontrolės skyriaus vedėja Asta Sieliūnienė.

mokinius, formuojant jų igūdžius, gebėjimus, jų vertybines nuostatas, pilietinę, sociokultūrinę poziciją. Vardan Visagino vaikų ir jaunimo dabarties ir ateities sėkmės, įvairiomis priemonėmis siekiame, kad vis daugiau kultūrinių, edukacinių, neformaliojo švietimo paslaugų Visagine vaikai galėtų gauti lietuvių kalba. Ir tai ne dėl kažkokių formalių reikalavimų, o dėl pačių vaikų, jaunuolių poreikių ir lūkesčių.“

Pašnekovė pastebi, kad maždaug 50 proc. mokinių, ateinančių į mokyklas, kuriose ugdomoji kalba lietuvių, yra iš kitakalbių arba mišrių šeimų. Nemaža dalis pirmokėlių lietuvių ugdomąja kalba mokyklose pirmąjį

mokslo metų pusmetį tik pradeda mokytis kalbėti ir suprasti lietuviškai.

Saugant gimtąsias etnines šaknis

Visagino išskirtinumas ir tas, kad čia gyvenantys lietuviai yra tautinė mažuma. Jie sudaro tik apie 18 procentų. Apie 50 proc. gyventojų sudaro rusų tautybės žmonės. „Būtų tikrai prasminga panagrinėti, kiek mes, visaginiečiai, jaučiamės esą Lietuvos Respublikos, Europos Sąjungos piliečiai, kiek stiprus ryšys su savo miestu, kiek dar veikia mus sovietmečio padariniai ir kiek mums tai svarbu, kiek tai stiprumy, bet kol kas tokių tyrimų nėra atlikta. Asmeniškai aš jaučiuosi nejaukiai, kai įvairių tautybių visaginiečiai vadinami rusakalbiais. Man tai primena Čingizo Aitmatovo knygos „Ilga kaip šimtmečiai diena“ veikėjus. Mane tai skaudina. Nelinkėčiau įvairių tautybių visaginiečiams likti sovietmečio asimiliacijoje. Dabar yra visos sąlygos atgaivinti savo gimtąsias etnines šaknis, – mintimis apie Visagino ypatumus dalijasi Asta Sieliūnienė. – Tam, kad visaginiečiai nepamirštų gimtosios kalbos, kultūros, savo etninės tėvynės istorijos, Visagine turime

totorių, baltarusių, rusų, lenkų, ukrainiečių sekmadienines mokyklėles, taip pat šių bendruomenių mėgėjų meno kolektyvus.“

Iššūkiai pedagogams

Kaip pažymi Asta Sieliūnienė, didžiausius iššūkius tenka įveikti mokytojams, dirbantiems tiek ikimokyklinio, tiek ir bendrojo ugdymo švietimo įstaigose, nes reikia dirbti su visa klase, kurioje didžiulė vaikų poreikių įvairovė. „Labai džiugina neseniai priimti teisės aktų pakeitimai, pagal kuriuos nuo šių metų rugsėjo lopšeliuose-darželiuose su ugdymu tautinės mažumos kalba yra skiriama daugiau valandų ugdymui lietuvių kalba. Ir dar planuojama tam skirti papildomų lėšų. Visagino įstaigoms tai džiugios naujienos, bet tuo pačiu ir nauji iššūkiai – kas kokybiškai vykdys ugdymą lietuvių kalba? Šiuo metu kaip tik vyksta intensyvios sprendimų paieškos, – kalba Švietimo, kultūros, sporto ir valstybinės kalbos kontrolės skyriaus vedėja. – Viena skaudžiausių problemų – Visagino abiturientų valstybinių lietuvių kalbos brandos egzaminų rezultatai. Jie yra vieni prasciausių ir kol kas negerėjantys.

Tam turime ir objektyvių priežasčių: kalbinė aplinka bendruomenėje, lietuvių kalba daugumai mokinių nėra gimtoji.“

Tačiau brandos egzaminų suvienodinimas šalies mokyklose, A. Sieliūnienės manymu, yra tinkamas sprendimas. „Negaliu sutikti, kad jis buvo priimtas skubotai. Diskusijos, pasirengimas vyko apie dešimtmetį. Manau, brandos egzaminų problemos geriausias sprendimo pavyzdys – tai, kas dabar ir jau seniai vyksta Visagino mokyklose, kuriose lietuvių kalba yra ugdomoji. Tokias mokyklas pasirinkę vaikai iš tautinių mažumų arba mišrių šeimų mokosi kalbos kaip gimtosios, jiems sukurama kiek įmanoma lietuviškesnė aplinka. Baigiantys šias mokyklas abiturientai savo kalbiniais igūdžiais, igytomis žiniomis praktiškai nesiskiria nuo abiturientų, kurių gimtoji kalba yra lietuvių. Žinoma, labai svarbu – teisė paraleliai mokytis savo gimtosios kalbos ir ši teisė yra ir turi būti užtikrinta. Ir dar labai svarbu, kad prie to būtų einama palaipsniui, savanoriškai, kada mokinių tėvai ir mokiniai patys supranta to prasmę ir vertę jauno žmogaus atečiai ir galimybėms“, – mano pašnekovė.

KULTŪRA

Lučija Bartkienė: „Mus vienija kalba, istorija ir kultūra“

Barbora Gaudutė

Daugiau kaip 30 metų Lietuvoje veikia Lietuvos rumunų kultūros bendrija „Dačija“, jungianti išėivius iš Rumunijos ir Moldovos Respublikos. 1989 m. vasario mėnesį įsteigta organizacija rūpinasi gimtosios kalbos ir tradicijų puoselėjimu, istorijos, meno ir kultūros sklaida. „Dačija“ palaiko ryšius su istorine tėvyne, rumunų bendruomenėmis kitose

šalyse, yra Pasaulio rumunų kultūros lygos narė.

„Dačija“ – istorinės bendrystės atspindys

Kaip teigia Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“ pirmininkė Lučija Bartkienė, tai, kad į vieną organizaciją

Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“ pirmininkė Lučija Bartkienė.

susibūrė rumunai ir moldavai yra senos bendrystės rezultatas. „Pirmasis Didysis susivienijimas prasidėjo 1859 metų sausio 24 dieną, kuomet Moldova susijungė su Rumunija, o 1918 metų kovo 27 dieną prie Moldovos ir Rumunijos prisijungė

Dviejų tautų bendrystę perteikia ir organizacijos pavadinimas. „Dačija“ – tai pagarbos ženklas protėviams dakams. Rumunai ir moldavai save kildina iš romėnų nukariautos Dakų genties – Dačija buvo užkariauta 106-aisiais metais po Kristaus ir buvo paversta Romos provincija.

Faktai ir datos

*1990 m. gegužės 31 d. Moldovos Respublika pripažino Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimą. Tai buvo pirmasis nepriklausomos Lietuvos pripažinimas.

* Pirmas žmogus, pakilęs oro balionu virš Vilniaus buvo moldavas Jordake Kuparenku. Tai įvyko 1806 m. lapkričio 26 d. dabartinėje S. Daukanto aikštėje.

*2013 m. Rumunijoje rastas vienas iš 15 tarpukario Lietuvoje įteiktų Vytauto Didžiojo I-ojo laipsnio ordinas.

*„Daina“ – „Doina“ bendras gražiausias rumunų ir lietuvių kalbų žodis pagal prasmę ir skambesį.

* Moldovos valstybė su LDK XIV a. pabaigoje – XV a. viduryje, turėjo 300 km ilgio bendrą valstybės sieną.

* XVII am. viduryje Vilniaus vaivadienė, kunigaikštienė moldavė Marija Lupu Radvilienė buvo viena turtingiausių Lietuvos Didikių.

* Vilniuje yra Moldovos, Kišiniovo ir Rumunijos gatvės.

* Užupio Konstitucija rumunų kalba paskelbta 2016 m. sausio 26 d.

Besarabija. 1918 metų gruodžio 1 dieną įvyko antrasis susivienijimas, kai Nacionalinis Susirinkimas Alba Iulia mieste paskelbė visų rumuniškų teritorijų susivienijimą. Tokiu būdu po pirmojo pasaulinio karo moldavai ir rumunai, kartu su kitomis teritorijomis sudarė vieną valstybę su bendra istorija ir viena rumunų kalba“, – istorijos vingius apžvelgia pašnekovė.

Moldavai, kaip ir lietuviai, tapo Molotovo-Ribentropo pakto (1939 rugpjūčio 23 d.) aukomis. Dalis Moldovos teritorijos buvo aneksuota SSRS. Moldovos Respublika buvo sukurta Besarabijos pagrindu su sostine Kišiniove. Buvusios didžiosios valstybės Moldovos sostinė yra Rumunijoje – Jaši miestai.

„Istoriškai susiklostė taip, kad Moldova buvo padalinta. Didžioji Moldovos dalis dabar yra Rumunijos teritorijoje, o mažesnė – Moldovos Respublika“, – sako Lučija Bartkienė.

Šimtamečiai santykiai su Lietuva

„Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė ir Moldovos valstybė nuo XIV a. pabaigos iki XV a. vidurio turėjo 300 km bendrą sieną. Žinoma, kad Rumunijos didikas Aleksandru čel Bun (Aleksandras Gerasis) buvo vedęs Lietuvos valdovo Vytauto Didžiojo seserį Rimgaile. Tas pats Aleksandru čel Bun padėjo lenkams ir lietuviams dviejuose mūšiuose prieš kryžiuočius: 1410 metais Žalgirio mūšyje kovojo 800 moldavų šaulių ir 1422 metais mūšyje prie Marienburgo“, – istorines Lietuvos ir Moldovos sąsajas primena Lučija Bartkienė.

Moldovos valdovas Steponas Didysis 1499-aisiais sudarė draugystės sutartį su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Aleksandru. 1645 metais Marija Lupu, Moldovos Kunigaikščio Vasilė Lupu duktė, tapo Lietuvos Didžiojo etmono Jonušo Radvilos

žmona. Stačiatikių bendruomenės pradžia Kėdainiuose siekia XVII a. vidurį. Kunigaikščiui Jonušui Radvilai vedus stačiatikę Moldovos kunigaikštę Mariją Lupu, jos garbei 1648–1652 m. Kėdainiuose buvo pastatyta Šv. Andriejaus cerkvė ir Kristaus Atsimainymo vyrų vienuolynas, dabar Viešpaties Atsimainymo cerkvė.

„Šiomet bendrija „Dačija“ igyvendina projektą, skirtą Marijos Lupu 360-osioms mirties metinėms. XVII a. viduryje Vilniaus vaivadienė, kunigaikštienė moldavė Marija Lupu-Radvilienė buvo viena turtingiausių Lietuvos didikų. Šiuo projektu mes siekiame atskleisti ir priminti Marijos Lupu gyvenimo periodą LDK. Susitikti su Lietuvos istorikais ir aplankyti pirmąją jos rezidenciją Lietuvoje – Svėdasus“, – projektą pristato Lučija Bartkienė.

Tačiau daugiausia moldavų ir rumunų į Lietuvą atvyko po Antrojo pasaulinio karo. Nemažos moldavų dalies atvykimas į Lietuvą siejamas su naujų pramonės šakų plėtra.

2011 m. gyventojų surašymo duomenimis, Lietuvoje gyveno 77 rumunų ir 540 moldavų tautybę nurodžiusių asmenų. Daugiausia moldavų ir rumunų bendruomenės narių gyveno Kaune, Vilniuje, Klaipėdoje, Žiežmariuose, Marijampolėje, Elektrėnuose, Kretingoje, Pasvalyje, Kėdainiuose.

Vienijo laisvės siekis

Lietuvos rumunų kultūros bendrija „Dačija“ įsikūrė Sąjūdžio laikais – 1989 metais. Bendrijos įkūrimą iniciavo Lika Žalakevičienė, Lučija Bartkienė, Vasilė Lupu ir Aleksandru Gyska. Vėliau prisijungė Ipolitas Lėka, Emilija Paplaitienė, Vlad Sandu, Zina Sesickienė, Viktoras Balmušas.

„Nuo pat pirmųjų gyvavimo dienų bendrijos „Dačija“ nariai aktyviai dalyvavo Lietuvos tautinio atgimimo judėjime. 1989 metų rugpjūčio 23 dieną „Baltijos kelyje“ susikibę ran-

komis su lietuviais stovėjo ir bendrijos „Dačija“ nariai, o kartu su jais – ir iš Moldovos atvykę Liaudies fronto atstovai. Su savo tautinėmis vėliavomis ir žvakutėmis jie stovėjo Šeškinės mikrorajone. Bendrijos „Dačija“ nariai dalyvavo 1989 metais rugsėjo 2 dieną Kalnų parke vykusiame mitinge, kurį organizavo Tarptautinė koordinacinė asociacija, – apie bendrijos veiklos pradžią pasakoja Lučija Bartkienė. –1989 metų kovo mėnesį Vilniuje buvo atspausdintas antrasis laikraščio „Glasul“ (Balsas) numeris 100 tūkst. egzempliorių tiražu. Atgimimo laikotarpiu (1988–1991 m.) tai buvo pirmas Moldovos Respublikos leidinys lotynišku šriftu.“

2011 metų spalio 9 dieną Lietuvos bendrijos „Dačija“ nariai Kryžių kalne pastatė simbolinį Kryžių su užrašu: „Už Moldovos ir Lietuvos šviesią ateitį“. Kryžius buvo pastatytas trims svarbioms datoms paminėti. 2009 metais bendrija „Dačija“ minėjo savo veiklos 20-metį. 2010 metų gegužės 31 dieną, sukako 20 metų, kai Moldovos Respublika pripažino Lietuvos nepriklausomybę. 2011 rugpjūčio 27 Moldovos Respublika minėjo savo nepriklausomybės paskelbimo 20-metį.

„Manau, kad moldaviškas Kryžius Kryžių kalne – tai nepakartojamas kultūrinis, moralinis, istorinis įvykis. Bendras tikslas mus suvienijo, paskatino daugiau bendrauti, mes išgyvenome tuos pačius jausmus. Balto akmens kryžiuje iš Moldovos yra kiekvieno mūsų dvasios dalelė. Ten prie Kryžių kalno mes nutarėme pradėti tradiciją – kiekvienais metais susitikti prie mūsų kryžiaus, – pasakoja Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“ vadovė. – Tikimės ir šiais metais aplankyti Moldaviška kryžių rugpjūčio 27 dieną, Moldovos Respublikai minint 30 metų nuo nepriklausomybės paskelbimo.

Labai džiaugiamės, kad 2020 m. spalio 1 d. Vilniuje, Naujosios Vilnios seniūnijoje iškilmingai atidengta

Moldovos gatvės pavadinimo rumunų kalba „Strada Moldovei“ lentelė. Lentelės su gatvės pavadinimu sukūrimu rūpinosi Vilniaus miesto savivaldybė. Renginį parėmė Tautinių mažumų departamentas, Vilniaus tautinių bendrijų namai ir Moldovos Respublikos ambasada Lietuvoje. Renginį organizavo bendrija „Dačija“. Šiuo renginiu Vilnius tęsė tradiciją tampančia akcija, simbolizuojančią šalių ir miestų draugystę ir partnerystę. Šios ceremonijos metu pažymėjome svarbų istorinį faktą: prieš 30 metų – 1990 m. gegužės 31 d. – Moldovos Respublikos Aukščiausioji Taryba pirmoji pasaulyje pripažino Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymą.“

Puoselėja tradicijas ir kalbą

Kiekvienais metais rugpjūčio 31 dieną bendrija „Dačija“ švenčia Rumunų kalbos dieną.

Rumunų kalba yra valstybinė kalba Rumunijoje ir Moldovos Respublikoje ir turi oficialiosios ES kalbos statusą. Rumunų kalba kaip ir italų, prancūzų, ispanų, portugalų kalbos, priklauso romanų kalbų grupei. Apie 60 proc. žodžių, kurie yra rumunų kalbos pagrindinio žodyno dalis, yra kilę iš lotynų kalbos. Rumunų kalba yra gimtoji maždaug 28 milijonams žmonių. Ši kalba yra dėstoma kaip užsienio kalba 40 pasaulio šalių. Nuo 2017 m. rumunų kalba dėstoma ir Vilniaus universitete.

„Nuo 2013 m. Tautinių bendrijų namuose rumunų kultūros bendrija „Dačija“ vasario 14 d. organizuoja rumunų kalbos nacionalinį diktantą. Diktantas nėra vien tik kalbos žinių patikrinimas. Pirmiausia tai požiūris į savo tautą ir tėvyne, jos likimą ir ateitį, – teigia Lučija Bartkienė. – Dauguma mūsų bendrijos šeimų yra mišrios: moldavų – lietuvių, rumunų – lietuvių, moldavų – lenkų, moldavų – rusų. Gyvendami Lietuvoje pradedame labiau branginti savo tautos kalbą ir tradicijas, nes tai mus vienija.

Pagarbą savo kalbai, tradicijoms stengiamės perduoti ir savo vaikams. Šis tikslas lieka aktualus ir šiuo metu, kai žmonės vis daugiau migruoja. Mūsų vaikai visuomet dalyvauja tradicinėse moldavų – rumunų šventėse, tautinių bendrijų sekmadieninių mokyklų festivaliuose“,

Viena populiariausių švenčių – pavasario atėjimo šventė – „Marcišor“, švenčiama kovo 1 dieną. „Tai tradicinė pavasario šventė, susijusi su žemdirbystės ciklu, o šventės ištakos siekia daugiau nei 8000 metų. Šventės simbolis – raudonas ir baltas pumpurėliai, simbolizuojantys meilę ir pagarbą. Kiekvieną pavasarį kovo 1-ąją žmonės dovanoja vienas kitam šį mažą, mielą amuletą, linkėdami svajonių išsipildymo, meilės ir laimės. 2017 metais gruodžio 6 d. „Marcišor“ tradicija buvo įtraukta į UNESCO pasaulio paveldo objektų sąrašą, – daugiau kaip 20 metų Lietuvoje puoselėjamą tradiciją pristato „Dačija“ vadovė. – Ne tik per šią šventę, bet ir kitus bendrijos susibūrimus stengiamės prisiminti savo tautos dainas, šokius. Taip pat bendrija „Dačija“ atskleidė ir pažymėjo rumunų kultūrinius ir istorinius liudijimus Lietuvoje. Paminėjome išskirtinio objekto – Ilzenbergo dvaro 500 metų jubiliejų. Šis dvaras tiesiogiai sieja Lietuvą su Rumunija. Ši dvarvietė buvo rumunės Livijos Majoresku Dimšienės namais. Ji buvo paskutinė šių namų savininkė. Jos tėvas – vienas garsiausių rumunų intelektualų, politikas ir literatūros kritikas Titu Liviu Majoresku. Jis XX amžiaus pradžioje lankėsi šiame dvare ir mėgavosi Ilzenbergo atmosfera bei aplinkos grožiu. Livija Maioreescu-Dimšienė šiame dvare gyveno iki 1940 metų – iki dvaro nacionalizavimo.“

Pastaraisiais metais Rumunijos ambasada kartu su Ilzenbergo dvaru ir Rokiškio rajono savivaldybe kiekvieną rudenį organizuoja koncertus, skirtus pianistei ir vertėjai Livijai Majoresku atminti.“

Gyvybingumo, laisvės ir ilgesio spalvos

Karolina Baltmiškė

„Mes neturime savo knygų, o savo istoriją, savo tautos kultūrą, tradicijas perduodame iš kartos į kartą. Išsilavinusiu laikomas tas, kuris žino daug žmonių, daug kartų, daug romų kas-tų“, – pradėjęs pokalbį romus pristato Lietuvos romų teatro „Sare roma“ dainininkas ir lyderis Ištvanas Kvik, pritardamas, kad iš gilios praeities, kai gyvenimas buvo nepalyginamai sunkesnis, ateinančios jų tradicijos mažai keičiasi, ir kad jos persmelktos laisvės troškimu.

Dovanoja gabalėlį romų kultūros

Romai – viena seniausių Lietuvoje gyvenanti tautinė bendrija. Manoma, kad pirmieji romai į Lietuvą atkeliavo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais. Nepaisant gyvenimo pokyčių, jie išlaikė savo tradicijas, savo kultūrą, savo dainas, muziką ir šokius, viliojančius savo melodingumu, kuriame užkoduotas gyvybingumas, laisvės troškimas ir ilgesys, šokių judesių plastiškumu. Romų kultūra – mistiškumu apgaubtas ir nepažintas lobynas. Praėjusių metų pabaigoje „Sare roma“ įgyvendino projektą, supažindinantį su dalimi romų kultūros. „Šio projekto sumanymas gimė per karantiną. Metų pabaigoje visa veikla sustojo. Nebevyko koncertai, o dainuoti, pabūti kartu, noras neužgeso. Tada ir gimė mintis sukurti edukacinius filmus, kuriuose pristatytume romų dainavimo, grojimo, šokio ypatumus. Juo labiau, kad ne sykį iš savo klausytojų, bičiulių girdėjome tokių pageidavimą. Suprantama, išmokyti romų dainų jų klausant yra beveik neįmanoma. Išmokyti kelias romų dainas ir šokius padės mūsų sukurti keturi edukaciniai filmukai, kurių kiekvieno trukmė – apie penkiolika minučių. Kiekvienas filmas susideda iš atskirų pamokėlių. Tai bendras turinys, vokalinė, instrumentinė bei šokio judesio

Ištvanas Kvik su „Sare roma“ teatru ir dainininke Inga Valinskiene.

daly. Pirmoje dalyje pristatome dainą, jos tekstą ir jos vertimą į lietuvių kalbą. Dainuojant titruose taip pat skelbiamas dainos tekstas. Instrumentinėje dalyje parodome, kokie akordai naudojami gitara pritariant dainai. Parodome, kaip romai atlieka kūrinį, kokia jų muzikinio atlikimo harmonija. Šis projektas pritaikytas tiek pedagogams, tiek visiems kitiems, norintiems pažinti romų kultūrą, – pasakoja Ištvanas Kvik. – Mes niekada nepamirštame savo tradicijų, nes tai yra mūsų įstatymas. Žinoma, mes adaptuojamės prie šiuolaikinio gyvenimo, bet gyvenimo pagrindą sudaro tradicijos.“

Projektą parengė Baltijos regiono romų asociacija, Lietuvos romų bendruomenė ir Lietuvos romų teatras „Sare roma“. Projektą parėmė Tautinių mažumų departamentas.

Trečioji teatro karta

„Aš esu trečiasis teatro „Sare roma“ lyderis. Kolektyvą daugiau kaip prieš šešiasdešimt metų iš Vilniaus romų subūrė mano senelis Petro Kvik. Jis labai puikiai dainavo romansus, grojo gitara. Tik nežinojome, kur ta senelio gitara. Mano močiutė labai gražiai šoko. Labai muzikalus buvo ir mano tėvas, jo broliai, tad paskui vadovavimą teatrui

perėmė mano tėvas Drago Kvik. Jis grojo smuiku. Ir jau beveik 20 metų aš esu kolektyvo lyderis, – Lietuvos romų teatro „Sare roma“ istoriją peržvelgia Ištvanas. – „Sare roma“ išvertus iš romų kalbos reikštų „visi kartu“. Šiame ansamblyje prabėgo daugelio mano giminačių gyvenimas.“

Šio kolektyvo istorijoje – daug išpūdingų koncertų, bet aktyviausiai kolektyvas įsiliesio į kultūrinį gyvenimą vadovaujant Ištvanui. Koncertuota ne tik Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, bet ir Balkanuose, Rusijoje, kitose šalyse. „Mūsų kolektyvas – daugiakultūris. Dirbame daugiau kaip 25 metus ir visada galvojame apie meną, – pažymi Ištvanas. – Mes neturime aptarnaujančio personalo. Viską patys darome. Patys ir rūpinamės, patys tariamės ir dėl koncertų.“

Gyvenimo aistra – muzika

Ištvano gyvenimas, kaip jis pats sako, nuo ankstyvos vaikystės susietas su muzika. „Muzikuoti pradėjau būdamas ketverių metų, bet mokykloje man pasakė, kad neturiu muzikinės klausos, nors jau tuo metu ir grojau, ir dainavau. Gal buvau per kuklus ir neišdrįsau mokytojai save parodyti? – vaikystę prisiminęs susimąsto pašnekovas. – Mūsų

šeimoje – visi muzikalūs. Augome trys vaikai ir visi muzikavome. Brolis grojo, sesė šoko, aš dainavau ir grojau fortepijonu. Muzika – mano didžiausia aistra, gal net tiksliau būtų sakyti – gyvenimo būdas. Muzikos mokyklos nelankiau. Tėvai pakvietė mokytoją, kuris ateidavo pas mus, mokydavo mus pažinti natas, pažinti savo balso galimybes, ugdė kitus muzikavimo įgūdžius.“

Dabar „Sare Roma“ puikiai žinomas pramogų pasaulyje, o Ištano Kvik atliekamos dainos kartais iki ašarų, kartais iki sielos pakilimo sujaudina klausytojus. „Aš neturiu daug man parašytų dainų. Žmonėms, kurie man kuria dainas, aš pasakau idėją, ką noriu ta daina perteikti. Kiekviena mano daina yra istorija, išplaukianti iš širdies. Niekada nenorėjau būti panašus į kažką. Kas tau duota Dievo, tu gali tik lavinti“, – sako dainininkas.

Jau tapo tradicija Ištano Kvik Vilniuje rengiami GYPSY festivaliai.

Didysis projektas – „GYPSY lounge&grill“

Tarp Aušros Vartų ir Rotušės įsikūręs „GYPSY lounge&grill“ restoranas. „Tai mano išnešiotą svajonę. Aš norėjau parodyti, kad romai gali sukurti daug gerų dalykų, visiškai neatitinkančių to, ką apie mus rašo centrinė žiniasklaida. Taip pat norėjau parodyti, kad nereikia žmonių vertinti pagal tautybę, kad pirmiausia reikia vertinti jų gebėjimus, – pasakoja pašnekovas ir pabrėžia, kad restoranas yra jo didžiausias projektas. – Drįsčiau teigti, kad mūsų restoranui analogo nėra ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje. Kiek keliavau, kiek domėjausi, neradau tokios vietos, kur galėtum paragauti būtent romų kulinarinio paveldo patiekalų ir kur virtuvėje dirbtų vien romai.“

Pasak jo, kita svarbi restorano įkūrimo priežastis – sukurti darbo vietas romų tautybės žmonėms, nes kol kas, jo teigimu, didelė dalis Lietuvos darbdavių nelinkę jų įdarbinti.

Restorane dirba 25 žmonės. Tarp jų nemažai jaunų moterų, auginančių vaikus, kuriuos leidžiama atsivesti į darbą.

Dar viena restorano įkūrimo priežastis – noras Lietuvai pristatyti romų kulinarinį paveldą, nes čia galima paragauti ypatingo romų guliašo, romų pyrago „Savijako“ ir arbatos, romų sriubos „Humer“ ir kitų romų tradicinių patiekalų.

Vakarais restorane skamba romų dainos, pageidaujantieji gali sužinoti savo ateitį, nes, pasak pašnekovo, daugelis romų, taip pat nemažai ir vyrų, jau gimdami atsineša gebėjimą pranašauti ateitį.

Ištano planuose – dar vienas edukacinis projektas, kuriam jau rengiamasi. „Restoranėlyje noriu svečiams pristatyti mūsų istoriją, kai VIII–X a. romai keliais etapais paliko Indijos pusiasalį, žymiausius romų tautybės žmones. Taip pat supažindintume su mūsų rūbais. Ir, be abejo, romų kulinariu paveldu“, – sumanymu dalijasi Ištanas.

Estai rengiasi paminėti

Estijos nepriklausomybės atkūrimo 30-metį

BENDRIJOS IR LIETUVA

Barbora Gaudutė

Pirmoji Lietuvos estų draugija buvo įkurta 1928 metais Kaune ir veikė iki 1940-ųjų. Dabartinė draugija įregistruota 1988 metais. „Lietuvoje ir anksčiau estai rengdavo susitikimus. Atvykusi į Lietuvą ir aš prie jų buvau prisijungusi. Tačiau organizacija nebuvo oficialiai registruota. Tad vieną dieną estų veiklai vadovavusi Valvi Strikaitienė pakvietė mane padėti oficialiai įregistruoti draugiją. Abi nuėjome į Kultūros ministeriją, užpildėme reikalingus dokumentus ir netrukus Lietuvos estų draugija buvo įregistruota. Draugijai ir toliau vadovavo Valvi Strikaitienė. Tuo laiku, kiek žinau, registravosi ir kitų tautinių mažumų organizacijos“, – draugijos kūrimosi pradžią prisimena šiandien-

nė Lietuvos estų draugijos pirmininkė Liia Urman.

Kai 1990 metais Valvi Strikaitienė tapo Estijos ambasadore Lietuvoje, draugijos nariai pirmininke išrinko Liia Urman.

Nuo kultūros iki politikos

„Iš pradžių draugijos veikloje politikos buvo mažai. Tik prasidėjus bendram pakilimui mūsų veikla ėmė keistis. Tada draugijos veikloje atsirado daugiau politikos, trijų Baltijos šalių bendravimo. Ypač ji pakito prasidėjus Sąjūdžiui, nes toks pat judėjimas vyko ir Estijoje. Aš pati išitraukiau į Sąjūdį“, – pasakoja Liia Urman.

Visuose mitinguose už laisvę ir nepriklausomybę tarp Lietuvos trispalvių plazdėjo ir Estijos vėliavos.

Lietuvos estų draugijos pirmininkė Liia Urman.

Estai stovėjo Baltijos kelyje, kartu su lietuviais gynė Lietuvą per tragiškus 1991 m. sausio 13 d. įvykius.

„Kai Estijoje atsirado dokumentas, vadinamasis pilkasis pasas, išduo-

damas Estijoje gimusiems piliečiams, mums atsirado puiki galimybė susiskaičiuoti, kiek estų gyvena Lietuvoje. „Per visą žiniasklaidą kvietėme visus estus atsilipti ir registruotis, – prisimena pirmininkė ir priduria, kad tai buvo vienintelis atvejis, kai Lietuvoje gyvenantys estai labai aktyviai registravosi, nes visi norėjo gauti pilkajį pasą. Tada užsiregistravo apie 170 žmonių.

„Tačiau po 2001 metų gyventojų surašymo Statistikos departamentas pateikė draugiją nustebinusį skaičių – Lietuvoje buvo priskaičiuota 419 estų. Išties buvo labai keista. Toks skaičius mums atrodė nerealus, nes gauti pilkajį pasą pageidavo kur kas mažiau žmonių nei pateikė Statistikos departamentas“, – svarsto pašnekovė.

2011 metų gyventojų surašymo duomenimis, Lietuvoje gyveno 314 estų.

Trys estų atvykimo bangos

Kaip teigia Liia Urman, šiuo metu Lietuvoje gyvena trijų migracijos bangų estai. Seniausia ir jau išeinanti banga – į Sibirą ištremti ir į Estiją negalėję sugrįžti estai. Tuo metu iš Sibiro grįžtančių estų dalis pasirinko Lietuvą ir dėl šeimyninės padėties – gyvendami Sibire jie buvo sukūrę mišrią šeimą su lietuviais. Tad nemaža dalis jų vaikų, anūkų ir toliau gyvena Lietuvoje.

Kita banga – žmonės atvykę į Lietuvą studijuoti, nes tik čia buvo mokoma jų pageidaujamos profesijos. Beje, Vilniuje įamžintas ir vieno pirmųjų iš Estijos studijuoti atvykusių studentų atminimas. 2006 metais ant Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto sienos atidengta lenta estų generolui, Estijos vyriausiajam kariuomenės vadui Johanui Laidoneriui. Jis 1902–1905 metais mokėsi šiame pastate veikusioje Vilniaus karo mokykloje. Būtent Vilniuje generolas įgijo pirmąsias karo mokslo žinias.

„Ir trečioji banga – tai pastaraisiais dešimtmečiais į Lietuvą atvykstantys estai. Vieni atvyksta studijuoti, kiti

– dirba užsienio ar bendro su Estija kapitalo įmonėse“, – estų atvykimo į Lietuvą istoriją komentuoja Liia Urman.

Galvojo, atvyko trumpam

Pati Liia Urman yra antrosios į Lietuvą atvykusios bangos atstovė. „Talino technikos universitete studijavau tekstilę ir dizainą. Likus dviem paskutiniams studijų kursams mus pagal mainų programą permetė studijuoti į Kauną – tuometinį Kauno politechnikos institutą. 15 studentų iš Lietuvos atvažiavo studijuoti į Talino dailės akademiją, o mūsų 13 žmonių grupę išsiuntė į Lietuvą. Labai nenorėjau važiuoti, bandžiau išsisukti, bet niekaip nepavyko, nes mūsų kurse tik 13 žmonių ir buvo likę, – pasakoja Liia Urman. – Atvykau su viena mintimi: baigsiu studijas ir kuo greičiau grįšiu į Estiją.“

Tačiau neretai gyvenimas suka kitu keliu nei planuoja žmogus. 1972 metais atvykusi į Lietuvą Liia iki šiol čia gyvena. Ji Lietuvoje sutiko savo gyvenimo vyrą, su juo susituokė, susilaukė vaikų. Taline gimusiai ir užaugusiai moteriai Lietuva tapo namais.

Moteris pajuokauja, kad atvykusi į Lietuvą nemokėjo nei lietuviškai, nei rusiškai, bet kadangi mokymai vyko rusų kalba, tad kalbėti rusiškai pramoko greičiau. Ir su vyru pusmetį kalbėjo rusiškai, o paskui sutuoktiniui ji pasakė: „Kalbėsime lietuviškai“.

Liia Urman šeimoje vietos užtenka ne tik abiem kalboms, bet ir papročiams, tradicijoms. Pavyzdžiui, Kūčių vakarienės stalas jos šeimoje lietuviškas, o Kalėdų – estiškas. „Išties mano virtuvėje nemažai estiškų patiekalų. Ir vaikai neretai prašo ką nors estiško išvirti“, – sako moteris.

Laukia darbinga vasara

Nors karantinas smarkiai pristabdė draugijos veiklą, dažniausiai, pasak pirmininkės, tekdavo pasitenkinti draugijos narių pakalbinimu telefonu,

bet tuo pačiu Lietuvos estų draugija rengėsi svarbiausiam šios vasaros Estijos įvykiui – rugpjūčio 20 dieną Estija švenčia nepriklausomybės atkūrimo 30-metį. „Tą dieną Estijoje planuojamos didelės iškilmės. Mes taip pat prisidedame prie šios sukakties paminėjimo. Susiradau pasaulinio garso Estijos fotografę, portretistę, kuri yra fotografavusi daug valstybės vadovų. Ji fotografuoja labai daug moterų. Pasitarusios nusprendėme Lietuvoje surengti moterų, pastaraisiais dešimtmečiais aktyviai dalyvavusių Estijos valstybės kūrimo, portretų parodą. Fotografė pažadėjo parodai pateikti 20 portretų. Parodą planuojame surengti Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje. Po poros mėnesių paroda bus perkeliama į kitas šalis, – sumanymu dalijasi Lietuvos estų draugijos pirmininkė Liia Urman. – Estijos nepriklausomybės sukaktį Lietuvoje ketiname paminėti ir kitais renginiais. Sutarėme, kad į Lietuvą atvažiuos garsus Helin-Mari Arderio ansamblis iš Estijos. Jie koncertuos Estijos ambasadoje Lietuvoje per priėmimą. Kitą dieną jų koncertas vyks Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčioje. Taip pat rengiame paskaitų apie Estiją ciklą. Paskaitas skaitys Mart Tarmak iš Estijos Ambasados Lietuvoje.“

Liia Urman dalyvauja ir Pasaulio estų bendruomenės veikloje. Ji pasidžiaugia, kad Estija pradeda naują vyriausybę programą, skirtą Pasaulio estų bendruomenės veiklai pagyvinti. Ji yra tos programos rengimo grupės narė. „Labai daug mokausi iš Pasaulio lietuvių bendruomenės, organizavau virtualų susitikimą su Pasaulio lietuvių bendruomenės atstovais, konsultuojamės, kad galėtume pasinaudoti jų patirtimi“, – apie pastarųjų metų veiklą pasakoja Lietuvos estų draugijos vadovė.

Lietuva vertina estų draugijos indėlį į šalies kultūrą ir minint Lietuvos estų draugijos 25-ąsias Liia Urman įteiktas Kultūros ministerijos apdovanojimas.

Bažnyčioje atidarytas muziejus

Dr. Aldona Vasiliauskiene

Lietuvių, ukrainiečių istorikų
asociacijos prezidentė

2021 m. gegužės 23 d. Vilniaus Švč. Trejybės graikų apeigų katalikų bažnyčioje iškilmingai paminėta 30 metų nuo bažnyčios atgavimo ukrainiečiams unitams (graikų apeigų katalikams) sukaktis, atidarytas muziejus.

Bažnyčia pastatyta kunigaikščio Konstantino Ostrogiškio iniciatyva, kaip padėka Dievui už 1514 m. pergalę prie Oršos. Tai viena seniausių bažnyčių Vilniuje. 2014 m. ji paminėjo 500 metų savo sudėtingos veiklos jubiliejų.

1609 m. karalius Zigmantas III Vaza karališkuoju ediktu Švč. Trejybės bažnyčią ir vienuolyną perdavė Graikų apeigų katalikams unitams. Kaip tik čia iš Voluinės Vladimiro kilęs Ivanas Kuncevičius (1580–1623) – būsimasis šventasis Juozapas (1867 m. popiežius Pijus IX Juozapatą paskelbė šventuoju) ir Josyfas Veljaminsas Rutskis (1574–1637) rengė įstatus Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinui (OSBM), kuris buvo įkurtas 1617 m. Tai vienintelis ordinas, įkurtas Lietuvoje.

Caro valdžiai uždraudus bazilijonų veiklą, Švč. Trejybės bažnyčia perduota stačiatikiams. Dalyje vyrų vienuolyno buvo įkurtas kalėjimas politiniams kaliniams. Jame kalinti Vilniaus universiteto filomatų organizacijos nariai, tarp jų ir Adomas Mickevičius (1798–1855). Vėliau veikė stačiatikių vienuolynas, o nuo 1845 m. – Maskvos patriarchato stačiatikių seminarija. 1919–1944 m. vyrų vienuolyno patalpose įsikūrė Baltarusių gimnazija, o nuo 1921 m. – Ivano Luckevičiaus gudų muziejus.

Vėliau bazilijonų vienuolyno patalpose veikė Pedagoginis institutas (1946–1960), Kauno politechnikos

Igumenas tėvas Mykalojus (Ruslanas Kozelkivskis) OSBM (dešinėje) pasakoja viešniai „Lietuvos aidas“ redaktorei Rasai Pilvelytei – Čemeškienei (viduryje) apie muziejaus eksponatus. Kairėje – tėvas Tadas (Volodymyras Godovanecas) OSBM.

instituto Vilniaus filialas (1964–1969), nuo 1969 m. iki Lietuvos nepriklausomybės pradžios – Vilniaus inžinerinio statybos instituto (VISI) IV-ji rūmai.

Vienuolyno patalpos naudotos kaip auditorijos. Bažnyčioje sunaikinti vidaus įrengimai: veikė sporto salė, įkurta fizikos laboratorija. Sugriauti požeminiai įrengimai, nes piktavaliai, ieškodami lobio, naikino kriptas, iš karstų išmėtė XVII–XVIII a. palaidotų vienuolių kaulus. Varpinė, išlaužus grindis, naudota šiukšlėms laikyti. Senasis varpas nežinia kur dingo. Dingo ir stebuklinga Dievo Motinos ikona.

VISI jau 1982 m. pradėjo rengtis restauravimo darbams – buvo tvarkomi bažnyčios ir varpinės pritaikymo savo poreikiams planai. Reikia tik pasidžiaugti atliktais architektūriniais tyrimais, detaliais aprašais, o svarbiausia – neigtyvendintais darbais.

Apie kitokius restauravimo darbus imta galvoti Švč. Trejybės bažnyčią sugrąžinus tikriesiems šeiminingams – graikų apeigų katalikams unitams.

Tik atkūrus Lietuvos nepriklau-

somybę ir tikintiesiems atgaunant įvairius maldos namus, Vilniaus Švč. Trejybės bažnyčia 1991 m. buvo sugrąžinta ukrainiečiams.

Per 30-metį Vilniaus Švč. Trejybės graikų apeigų bažnyčioje ir Šv. Juozapo Bazilijonų ordino Vilniaus vienuolijoje dirbo per 20 vienuolių: brolių, diakonų, tėvų. Ilgiausiai – ketvirtį amžiaus čia darbavosi kunigas tėvas Pavlo (Petro Jachimecas) OSBM.

2012 m. pabaigoje talkinti tėvui Pavlo buvo paskirtas tėvas Vinkentijus (Vasylis Janickis) OSBM (1973 05 07–1998 06 07–2015 03 04). Po metų jis paskirtas bažnyčios klebonu ir vienuolyno igumenu (vyresniuoju). Jam tragiškai žuvus, pareigas vėl perėmė tėvas Pavlo OSBM.

2016 m. rudenį klebonu ir vienuolyno igumenu paskirtas tėvas Vinkentijus (Vasylis Pelychas) OSBM, kurį 2020 m. kovo mėnesį pakeitė paskirtas darbuotis į Lietuvą igumenas licenciatas tėvas Mykalojus (Ruslanas Kozelkivskis) OSBM. Jis kartu buvo ir Vilniaus Švč. Trejybės Graikų

apeigų katalikų bažnyčios klebonas. Tėvui Mykalojui talkina vikaras mgr. tėvas Tadas (Volodymyras Godovanecas) OSBM ir 2020 m. rugsėjyje paskirtas brolis Markijanas (Romanas Korolis) OSBM.

Per tuos 30 metų vienuoliai bazilijonai, palaikomi Vilniaus ukrainiečių bendrijos (pirminkė Natalija Šertvytienė), Lietuvių, ukrainiečių istorikų asociacijos (prezidentė dr. Aldona Vasiliauskienė), buvusio Šiaulių universiteto, Šiaulių vyskupijos (vysk. Eugenijus Bartulis), Ukrainos ambasadės, Lietuvos Respublikos Seimo narių (ypač Rimos Baškienės), Bazilionų mokyklos-daugiafunkcio centro (direktorius Rimantas Gorys), Šiaulių ir Kupiškio rajonų savivaldybių, Kultūros paveldo departamento (KPD) (tuometinė direktorė Diana Varnaitė), daugeliui kitų institucijų, išitraukė į įvairių istorinių ir jubiliejinių konferencijų organizavimą, žymių asmenybių pagerbimą, mokslinių darbų leidybą, bažnyčios ir vienuolyno remontus. 2014 m. prasidėjo bažnyčios restauravimas. Buvo tvarkomas stogas. Šiems darbams lėšas skyrė ir valstybė, ir bažnyčia. Pradėti archeologiniai tyrimai, numatyta išleisti plačios apimties monografiją, skirtą Švč. Trejybės bažnyčiai.

Vėliau darbai buvo tęsiami. Bažnyčia jau papuošta ypatingais šviestuvais, įrengti keturi vitražai, atlikta daug kitų svarbių darbų.

Igumeno licenciato tėvo Mykalojaus (Ruslano Kozelkivskio) OSBM iniciatyva prie bažnyčios esančioje parapijos salėje atidarytas Bažnyčios istorijos muziejus. Klebono, vikaro, brolio ir parapijos jaunimo iniciatyva salėje sukabintos nuotraukos grąžina, ypač vyresnio amžiaus parapijiečius, į bažnyčios atgavimo laikotarpį.

Tėvas Mykalojus OSBM kabina nuotraukas ir kryžių šv. Juozapato atminimui.

Specialiose stiklinėse spintose eksponuojami bažnytiniai reikmenys, naudoti sovietmečio pogrindyje. Ant stalų – segtuvuose susėgta įvairi periodika: Lietuvoje spausdinti laikraščiai ir žurnalai apie vienuolius bazilijonus, jų atliktus darbus, susitikimus su lietuviais kunigais, bendras mišias, bendravimą su savivaldybių vadovais, mokslininkais, parapijiečiais. Pateikiama informacija ir apie Vilniaus Švč. Trejybės graikų apeigų katalikų bažnyčioje besilankančius svečius.

Muziejaus atidarymas buvo baigiamoji šventės dalis. Kaip jau minėta, 2021 metais minimas bažnyčios atšventinimo 30-metis ir jam skirti renginiai tęsis pusę metų – nuo Švč. Trejybės atlaidų ir Sekminių (gegužės 23 d.) iki šv. Juozapato kankiniškos mirties (lapkričio 12 d.).

Pirmoji šventė, kuria pradėti renginiai – gegužės 23-oji. Ji susideda iš kelių dalių: šv. Mišių, meninės programos, dr. Aldonos Vasiliaus-

kienės mokslo studijos „LIETUVA – UKRAINA: religija, mokslas, kultūra Vilniaus vienuolių bazilijonų veikloje“ (išleista Ukrainoje 2021, 1112 psl.) pristatymo ir bažnyčios muziejaus atidarymo.

Muziejų atidaryti – perkirpti juostelę tėvas Mykalojus (Ruslanas Kozelkivskis) OSBM pakvietė du asmenys: seniausią parapijetį Mychailą Maksimjuką ir rūpestingą jaunuolį Zacharą Rimžių, tuo pažymint kultūros ir tikėjimo perdavimo iš kartos į kartą svarbą.

Muziejaus kūrėjas tėvas Mykalojus OSBM lankytojams parodė svarbiausius eksponatus, kun. prof. Volodymyro Prokopivo unikalius reikmenis.

Restauravus bažnyčios varpinę, numatoma ten perkelti nuolat plečiamą muziejų. O kol kas visi mielai laukiami ir kviečiami apsilankyti Vilniaus Švč. Trejybės Graikų apeigų katalikų bažnyčioje, susipažinti su bažnyčioje atliktais darbais ir su muziejumi.

X respublikinis liaudies kūrybos atlikėjų konkursas „Tradicijų paveldėtojai“

Gegužės 29 d. Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčioje prasidėjo jubiliejinis X respublikinis vaikų ir jaunimo liaudies kūrybos atlikėjų konkursas-festivalis „Tradicijų paveldėtojai“. Tai pirmoji šių metų konkurso perklausa, kurios metu atlikėjus vertino kompetentinga etnografijos specialistų komisija. Antroji numatyta Visagine rugsėjo mėnesio pabaigoje. Jau tradiciniu tapęs respublikinis vaikų ir jaunimo liaudies kūrybos konkursas „Tradicijų paveldėtojai“ rengiamas kiekvienais metais nuo 2012 m. Renginio tikslas – skatinti vaikų ir jaunimo susidomėjimą, pagarbą tautiniam paveldui, tolerantišką požiūrį į įvairių tautų kultūrą. Konkursas puoselėja liaudies muzikavimo ir choreografijos tradicijas, aktyvina folkloro žanro atlikėjų veiklą, skatina folkloro ansamblius bei solistus tobulėti, ugdo jaunimo tautinę, kultūrinę ir meninę savimonę.

Konkurso organizatorius – Lietuvos tautinių mažumų folkloro ir etnografijos centras (LTMFC), partneriai – Tautinių mažumų departamentas, Kultūros ministerija, Lietuvos kultūros taryba ir Vilniaus miesto savivaldybė. Konkurse dalyvauja įvairių tautų vaikų ir jaunimo folkloro kolektyvai, solistai, šeimos, tautinių šokių, liaudies muzikos ansam ir orkestrai. Nugalėtojų laukia puikus apdovanojimas – teisė dalyvauti išskilmingame konkurso nugalėtojų koncerte Vilniaus rotušėje 2021 m. lapkritį. Laureatams bus įteikti diplomai ir dovanos.

LTMFC inf.

Skambėjo sentikių romansai ir dainos

Tarptautinio Vilniaus Velykų festivalio organizatorė Slavų tradicinės muzikos mokykla, sveikindama Šv. Velykų sulaukusią Lietuvos stačiatikių bendruomenę, pakvietė artėjančią vasarą pasitikti drauge su garsiuoju rusų liaudies ansambliu „Arinuška“.

Gegužės 29 d. Šv. Kotrynos bažnyčioje kolektyvas pristatė savo naują, unikalaus Lietuvos sentikių muzikinio paveldo pagrindu sukurtą programą „Lietuvos sentikių romansai ir dainos“. Pasinerti į gilią praeitį menančius laikus, atsigręžti į protėvių vertybes kvietė atlikėjai, savo klausytojams dovanoję nepamirštamą liaudies muzikos vakarą. Kolektyvo vadovų Irenos ir Nikolajaus Zacharovų folkloro ekspedicijų metu surinkti sentikių tradicinės muzikinės kultūros pavyzdžiai yra didelė mūsų šalies vertybė, o juos pristatančios koncertinės programos jau ne pirmą kartą džiugina klausytojus.

Rusiškai dainai būdingas nepaprastas lyrizmas, platus užmojis ir drąsa, stipri jėga ir energija. Ansamblio atliekamoje programoje apdainuojama šalies istorija ir žmonių likimai su visais vargais bei džiaugsmiais. Koncerte kolektyvas atliko tiek mėgstamus ir žinomus, tiek visai

negirdėtus rusų liaudies romansus ir dainas.

Rusų folkloro ansamblis „Arinuška“ buvo įkurtas 1998 m. Irenos ir Nikolajaus Zacharovų iniciatyva. Kolektyvas aktyviai koncertuoja Lietuvoje ir užsienio šalyse, yra Maskvos valstybinės P. Čaikovskio konservatorijos abonimentinių koncertų dalyvis, Lietuvos ir Rusijos kompozitorių šiuolaikinių projektų etninėmis temomis organizatorius ir dalyvis. „Arinuška“ – V. Spivakovo fondo stipendininkas, daugelio koncertų ir festivalių laureatas. Kolektyvas nusifilmavo vaidybiniuose filmuose „Karas ir taika“, „Transsibiro magistralė“, dalyvavo Algirdo Latėno spektaklyje „Juokdarys Balakirevas“ Lietuvos rusų dramos teatre. Lietuvos nacionalinė televizija parengė ir transliavo keletą laidų apie „Arinušką“.

Kolektyvo 2012 m. išleistas CD „Rusų liaudies romansai“ buvo įtrauktas į garsios čekų STUDIO FONTANA muzikos bibliotekos katalogą, kuriame pristatomi išskirtiniai pačių iškiliausių užsienio muzikantų įrašai. 2013 m. gegužės mėnesį belgų žurnalas Le Canard Folk tradiciškai paskelbė geriausią mėnesio CD, ja buvo pripažinta „Arinuškos“ CD „Rusų liaudies romansai“.

TMD inf.

Vilkijoje – pagarbos ženklai

L. Armstrongo įtėviams

Edmundas Mališauskas

Gegužės 22 dieną Vilkijoje (Kauno r.) džiazu ritmais ant naujos pakylės pristatyta renginių aikštė, kurioje atsirado meninių ženklų šiame miestelyje XIX a. antroje pusėje gyvenusiems litvakams Leibai ir Tilei Karnovskiams, džiazu žvaigždės Luiso Armstrongo įtėviams.

Aikštės erdves projektavo architektė Violeta Beigienė, o L. Armstrongui ir jį i muzikos pasaulį pastūmėjusiems sutuoktiniams skirtą bareljefą sukūrė skulptorius Stasys Žirgulis.

Renginyje dalyvavęs žurnalistas ir kraštotyrininkas Eugenijus Bunka pasakojo, kad istorijos apie L. Armstrongą pradininkas L. Karnovskis gimė Vilkijoje 1864-aisiais. Įrašo apie jo žmonos Tilės Karnovskio gimimą neaptikta, tačiau nuoroda į Vilkiją yra Niujorke išduotame senelių sutuoktuvių liudijime.

Karnovskių šeima. Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę: Dovydas, Sara, Samuelis (Nikas), Eva, Hymanas. Antroje eilėje: Morisas, Lily, Haris Mejeris, mama Tilė, tėvas Luisas, Gasė, Alekas

XIX a. pabaigoje Karnovskiai išvyko į JAV ir apsigyveno Niujorke. Jaunavedžiams gimė šeši vaikai, o po 1900 metų, kai šeima persikėlė į Naująjį Orleaną – dar keturi. Karnovskių šeima vertėsi rinkdama šiukšles, jas rūšiuodama ir parduodama.

L. Armstrongas tada gyveno su senele. Tėvas šeimą paliko vos berniukui gimus, todėl Luiso butis buvo labai skurdi ir vaikas rausdavosi šiukšlynuose.

Karnovskiai būsimąjį muzikos talentą parsivedė namo, maitino, davė darbo: kartu su Karnovskių sūnumis Morisu ir Aleku jis rinko butelius, skardines, krovė iš vagonų anglį. Žydiška tradicija puoselėti vaikų gabumus lėmė tai, kad Karnovskiai globotiniui davė pinigų pirmajam instrumentui – kornetui –

Džiazu žvaigždė Luisas Armstrongas 1953 metais.

nusipirkti. Beje, dainuoti L. Armstrongas pradėjo irgi Karnovskių padrasintas.

1922 m. atlikėjas išvažiavo muzikuoti į Čikagą, bet santykių su Karnovskiais nenutraukė. Prisimindamas Holokausto aukas ir solidarizuodamasis su žydaus, džiazu virtuožas iki gyvenimo pabaigos nenusiėmė grandinėles su Dovydo žvaigžde. Prie jo namų durų staktos buvo prikalta mezusa – dėžutė su ant pergamento ritinėlio užrašyta Toros ištrauka. L. Armstrongas laisvai kalbėjo jidiš, mėgo macus ir savo kūryboje gausiai naudojo žydišką tematiką.

Savo santykius su litvakų šeima džiazu legenda šiltai aprašė prisiminimuose „Liudijimas apie Karnovskius“ („Karnofsky's document“). „Jie pamatė, kad kažkas yra mano sieloje“, – tvirtino atlikėjas.

Nuo šiol L. Armstrongo kūrinių Vilkijos parke bus galima pasiklausyti nuolat. Aikštės pakraščiuose sumontuoti muzikos automatai: tereikės paspausti mygtuką, ir nuskambės „Summertime“, „What a Wonderful World“, „Moon River“, „Georgia on My Mind“ – iš viso 13 kūrinių.

Luisui Armstrongui skirtas paminklas, jam žinantis ir jo įtėvius iš Vilkijos.

ISSN 2029-7394

